

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra historie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PLASY 1945-1989

POLITICKÝ A KULTURNÍ VÝVOJ

Lucie Kinclová

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D.

Plzeň 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Plzni, červenec 2012

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Miroslavu Breitfelderovi za odborné vedení mé bakalářské práce a cenné rady týkající se dané problematiky. Dále bych ráda poděkovala panu Sadílkovi za poskytnutí cenných informací.

Obsah

1. ÚVOD	6
2. POLITICKÁ SCÉNA	8
2.1 Rok 1945, osvobození města Rudou armádou	8
2.2 Vývoj komunistické strany v Plasích do roku 1948	13
2.3 Rok 1948 a jeho dopad na Plasy	15
2.4 Rok 1949	16
2.4.1 Plasy městem okresu	17
2.5 50. léta v Plasích a ČSR	18
2.5.1 Úmrtí K. Gottwalda a nový prezident	19
2.6 60. léta	21
2.6.1 Šedesátá léta v Plasích	24
2.6.2 Srpen 1968 v ČSSR a v Plasích	25
2.7 Období normalizace a revoluční rok 1989	28
3. KULTURA	30
3.1 Školství v Plasích.....	30
3.1.1 Stručná historie Plaského školství do 19. st.....	30
3.1.2 Plaské školství ve 20. st.	31
3.1.2.1 Jedenáctiletá škola- dnešní Gymnázium v Plasích	33
3.1.2.2 Střední odborná škola	36
3.1.2.3 Mateřská škola	37
3.2. Kulturní akce v Plasích	38
3.2.1 Sbor pro občanské záležitosti	38

3.2.2 Oslavy 1. máje	39
3.2.3 Oslavy výročí VŘSR	41
3.3 Kulturní místa v Plasích, která vzdávala hold socialismu	42
3.3.1 Náměstí prezidenta Klementa Gottwalda	42
3.3.2 Památník osvobození	43
3.4 Výstavba města a zvelebování města od roku 1945	45
3.4.1 Rozkvět města v poválečném období	45
3.4.2 Budování města v padesátých a šedesátých letech	46
3.4.2 Rozvoj města v 70. a 80. letech.....	48
4. ZÁVĚR	50
5. RESUMÉ.....	52
6. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	53
6.1 Seznam pramenů.....	53
6.2 Seznam použité literatury.....	54
6.3 Seznam internetových zdrojů.....	55
7. OBRÁZKOVÁ PŘÍLOHA	

1. ÚVOD

Každé velké či malé město, dokonce i vesnice, mají svoji historii. Bakalářská práce se bude zabývat historií města v poválečném období v kontextu s historií Československa, konkrétně v letech 1945 - 1989. Téma jsem si zvolila proto, abych se dozvěděla co nejvíce informací o městě, ve kterém žiji, a to jak z pohledu politického vývoje, tak z kulturní oblasti. Ve své bakalářské práci nastíním problematiku komunistického režimu a jeho provázanost se všemi sférami lidského života – jak ovlivňoval výstavbu ve městě, jak ovlivňoval školství apod. Zaměřím se například na vývoj školství v Plasích, na oslavy a kulturní aktivity ve městě, osvobození města Rudou armádou atd. Pro účely své práce bych chtěla využít zejména plaské kroniky.

Na úvod bych ráda seznámila čtenáře se stručnou historií a charakteristikou města. Plasy leží 25 km severně od Plzně a mají svoji bohatou a dlouholetou historii. Mají nejen krásnou okolní krajinu, které určuje tvář řeka Střela, ale především mají rozmanitou historii, která z tohoto malého města dělá velmi zajímavé místo na mapě České republiky, které každý rok navštěvuje několik tisíc turistů.

Toto město zasazené do údolí řeky Střely, vzniklo již ve 12. století. Ovšem osídlení tohoto území spadá již do halštatského období - 700 let př. n. l. byl objeven nález zásobnice.¹ Stopy osídlení území města sahají daleko do minulosti, avšak konkrétní datum vzniku města je rok 1144. Plasy se pojí s panovníkem Vladislavem II., který nechal založit cisterciácký klášter na tomto místě, kam se o rok později, roku 1145, umístili mniši a byli s historií města Plasy spjati po dlouhá staletí. A právě cisterciácký klášter se stal bezesporu největší dominantou města. Tato dominantna a celé město dosáhlo vrcholu za vlády krále Václava I. Ovšem v době husitských válek (15. století) bylo město poničeno a cisterciácký klášter byl dokonce vypálen. Nový rozkvět Plasy zaznamenaly v 17. století. 18. století bylo období rozkvětu plaského kláštera, tedy až do doby vlády Josefa II., který nechal svými reformami klášter roku 1785 zrušit. Po zrušení kláštera přechází veškerá správa majetku pod Náboženský fond, což v podstatě znamenalo pod správu státu. Celé plaské panství pak bylo odkoupeno roku 1826 rakouským kancléřem a velmi vlivným politikem. Byl to Klement Václav Lothar Metternich. Ten si města velmi cenil a vybudoval zde velmi dobře fungující průmysl. Ve městě díky němu vznikla např. železnice či železářský podnik. Devatenácté století rozděluje významný rok 1848, který byl ve znamení změny struktury ve společnosti. I v Plasích končí činnost

¹ HURT, M., HUBKA, P., SOUTNER, O. *Plasy – 850 let*, nakladatelství Granát, Horní Bříza: 1994, s. 4.

vrchnostenského úřadu a práva obce přechází na obecní výbor.² Ovšem prvním starostou byl plaskými občany zvolen K. Metternich.³ Rod Metternichů měl plaský majetek až do období druhé světové války. V roce 1945 došlo ke konfiskaci majetku dr. Metternicha výnosem ONV⁴. Bylo to po dlouhých 119 letech od doby, kdy plaské panství Metternich koupil. Rozsáhlé pozemky a lesy získali ti, kteří na nich pracovali. A právě toto období, tedy období poválečné od roku 1945 (do roku 1989), je obdobím, kterým se budu zabývat ve své bakalářské práci. Mým cílem je především poukázat na propojenost politiky a kultury, jak se politický režim odrážel v každodenním životě občanů malého města s názvem Plasy.

² HURT, M., HUBKA, P., SOUTNER, O. *Plasy – 850 let*, nakladatelství Granát, Horní Bříza: 1994, s. 9.

³ HURT, M., HUBKA, P., SOUTNER, O. *Plasy – 850 let*, nakladatelství Granát, Horní Bříza: 1994, s. 9.

⁴ Okresní národní výbor

2. POLITICKÁ SCÉNA

2.1 Rok 1945, osvobození města Rudou armádou

Ještě před koncem války také lidé z Plas bojovali s nacisty. Již v dubnu roku 1940 přišla německá státní policie do plaské školy pro učitelky Soprovou Miladu a Kamenskou Marii.⁵ Další jména jako Sláma Bohumil⁶ či Cígler Václav⁷, jsou jen zlomek z výčtu lidí, kteří se v Plasích postavili na odpor proti nacistickému chování. Příčiny zatčení byly různé – rozšiřování letáků Rudého práva, přechovávání, stravování a poskytnutí pomoci stíhanému nepříteli Říše či poslech zahraničního rozhlasu. Důvodů pro zatčení bylo mnoho a v dnešní době se zdají být směšnou záležitostí. Ovšem v době druhé světové války tyto důvody stačily k mnoha letům vězení či k mnohem horším variantám potrestání jako např. uvěznění v koncentračním táboře či popravě. I Plasy byly svědkem zatýkání a přesunu zatčených do vězení. Obvinění lidé byli převezeni do věznic v Plzni na Borech, do Pankrácké věznic a na mnohá další místa, kde byli ponecháni dalšímu rozhodnutí o jejich osudu.

Druhá světová válka hluboce ovlivnila celou světovou situaci – projevila se nejen v ekonomické sféře, také měla společensko - politické důsledky. Objevily se tendence k vytváření supervelmocí.⁸ Jednou z těchto supervelmocí bylo SSSR a druhého velmocenského postu se chopily Spojené státy americké. A právě tyto velmoci osvobodily území Československé republiky. Pro rozdělení území, které bude osvobozeno, byla domluvena tzv. demarkační linie, která procházela na našem území městy - Karlovy Vary, Plzeň a České Budějovice.⁹ A právě díky demarkační linii byly Plasy, stejně jako mnohá města, osvobozena Rudou armádou. Americké jednotky však osvobodily Plzeň, která leží

⁵ SOUTNER, O., HUBKA, P. *Osm a půl století v Plaské kotlině I. díl*. Plasy: Státní okresní archiv Plzeň-sever, 1996, s. 105

⁶ Bohumil Sláma byl zatčen v roce 1943. Důvodem zatčení bylo organizování komunistického odboje. Podobně jako např. Julius Fučík, posílal také Sláma z vězení své zážitky v motáčkách a dopisech, psal verše a krásné listy svým nejbližším. Sedmnáctého listopadu roku 1944 byl v Drážďanech popraven, v den své popravě napsal poslední slova domů: „*Moji drazí, dnes končí celá ta komedie a já zemřu. Do poslední chvíle jsem byl statečný a chci, abyste i vy byli. Ať moji kamarádi nezapomenou, že i za ně umírám. I Tebe, moje vlasti, zdravím!*“ Na domě, kde bydlel, byla v roce 1946 odhalena pamětní deska.

⁷ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas, I. díl*, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 33.

⁸ PAVLÍČEK, J. *České a Slovenské dějiny v kontextu evropských dějin 20. století*, Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 43.

⁹ Demarkační linie oddělovala dvě soupeřící strany a sloužila pro oddělení území, které tak spadalo pod kontrolu těchto soupeřících stran.

od Plas zhruba 25 km a i Plasy američtí vojáci projížděli, ale pouze projížděli, věděli totiž, že Plasy budou osvobozeny vojáky Rudé armády.¹⁰ Slávu americkým vojákům, jako osvoboditelům, tak plaští lidé neprovolávali, hrdiny se pro ně stali sovětští vojáci, kteří přijeli Plasy zachránit a dát jeho obyvatelům konečně dlouho očekávaný mír a svobodu. Právě na Sovětský svaz se přeměrovala orientace Československa. Prezident Beneš si uvědomoval, že se musí opřít o nového garanta bezpečnosti Československa. Beneš totiž uvěřil, že Stalin chce přeměnit svou říši v demokratický stát, a že se bude důstojně chovat ke svým sousedům. Předpokládal, že Stalin mu pomůže udržet na uzdě Gottwalda a ostatní komunisty, takže republika zůstane demokratická.¹¹ Ovšem byl to chybný krok. Nikdo netušil, že Stalin má jen masku *hodného ochránce slabých*, kterou po válce odhodí a změní se na tyrana. Nikdo nevěděl, že chce po válce znova utužit diktaturu, kterou chce utužit nejen na území svého státu, ale také v zemích svých spojenců a přívrženců. Benešův chybný krok spojit se se Sovětským svazem znamenal pro Československé dějiny čtyřicet let komunistického režimu a teroru. Tomuto teroru byli vystavováni lidé, kteří se s tímto režimem nechtěli ztotožnit. Další osud ČSR se tak dostal do rukou SSSR.

Rok 1945 naznačoval definitivní konec největšího a nejstrašnějšího válečného konfliktu v dějinách lidstva, konec druhé světové války. Lidé v Plasích, stejně jako na mnoha místech České republiky a v podstatě na celém světě, očekávali s napětím konec války. Konec bídy, umírání a strachu. S jarem čtyřicátého pátého roku rostla naděje. Obyvatelé Plas byli svědky slavného 5. května 1945, kdy plaský starosta Josef Kovařík se časně v ranních hodinách po telefonu dozvěděl, že byla obnovena republika. Po tomto oznámení byla shozena dřevěná deska, která zakrývala české nápisy na radnici. Na příkaz dr. Kubišty z Kralovic, který mu tuto radostnou událost sdělil, však musel ručit za klid v Plasích. Do Plas přijel kapitán Svoboda, který měl zabezpečit pořádek ve městě a promluvit k lidu, aby zachovali klid.¹² Lid však nedbal příkazu o zachování klidu, neuposlechli ani dr. Kubištu, ani kapitána Svobodu a přišli před plaskou radnici. Zde se sešli nejen plaští obyvatelé, ale také partyzáni z Nebřezin či Babiny¹³ a vytrvale žádali o povolení k odzbrojení Němců a k zahájení odplaty. Místní lidé, i lidé z okolních vesniček, se sešli proto, aby ukončili dny, ve kterých panovala nadvláda

¹⁰ Američané měli osvobodit území Plzeň až Plasy, ovšem bez Plas

¹¹ PACNER, K. *Osudové okamžiky Československa*, nakladatelství Albatros, Praha: 2001, s. 217.

¹² okresní velitel četnice v Kralovicích, také vojenský velitel z Plas

¹³ okolní vesnice, nyní patří k městu Plasy

Němců. Před radnicí bylo shromážděno zhruba 700 lidí, kteří se vyznačovali stejným znamením – byli opentleni červenými stužkami a rudými hvězdami různých velikostí, které drželi ve svých rukách.¹⁴ Prostranství před radnicí bylo zaplněno, lidé čekali na povolení, které by jim umožnilo odplatu německým vojákům. Tohoto povolení se však nedočkali. Byli nuceni se odebrat ke svým domovům a čekat. Museli opět čekat na další den, na další nové události, které definitivně skončují s válkou.

6. května roku 1945 přišel do Plas rozkaz číslo 1. – všichni mobilizovaní českoslovenští vojáci z Plas se budou hlásit v budově školy v rotní kanceláři, ve 14. hod. nastoupí na dvoře budovy školy z důvodu rozdělení v čety a vydání podrobných rozkazů pro pořádkovou službu.

V Plasích se však stále zdržovaly německé pluky, ale také německé obyvatelstvo. Například pluk Wittich nechtěl kapitulovat a připravoval se u kostela k odjezdu. Místní obyvatelé je však nechtěli nechat odjet bez odplaty. Kapitán Svoboda o celé akci věděl, avšak neučinil nic na podporu. Poslal nezkušené plaské obyvatele do boje proti Němcům. Na pomoc plaským však přijelo, i když se zpožděním, zhruba 30 lidí (partyzánů) z Kaznějova. Dne 6. května 1945 došlo ke střetnutí mezi místními obyvateli a německým plukem. Na jedné straně stáli plaští obyvatelé ozbrojeni loveckými puškami, proti nim byli němečtí vojáci na odjezdu z Plas. Početně byla Plaská rota v nevýhodě. Výsledkem celé této akce byla přestřelka nad serpentinami.¹⁵ Za oběť této přestřelky padlo několik Němců, ale i plaská jednotka se neobešla bez ztráty. Svým zraněním později podlehl plaský holič František Hauzner¹⁶, Jiří Francel byl těžce zasažen do oblasti lopatky a do tváře, další zraněný byl například Josef Frank, který byl zasažen do stehenního svalu.¹⁷ Zraněných bylo na plaské straně mnoho. Celá akce však ještě neskončila. Kaznějovští pronásledovali Němce k Hadačce, kde se začalo opět

¹⁴ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 43.

¹⁵ cesta z Plas do Kralovic

¹⁶ Hauzner bojoval celou svou duší okupantům, které smrtelně nenáviděl. Jako místní holič musel však vykonávat holičské služby i pro Němce. Když přišli do jeho holičství, mluvil nahlas o tom, že by je nejraději podřezal. Do jeho holičství přicházeli i Němci z pohraničí a tak zde byla možnost, že mu rozumí. Na tento fakt Hauzner však nikdy nedbal. Hauzner svůj boj s okupanty nakonec prohrál a zaplatil životem, podlehl svým zraněním z přestřelky a jeho pohřeb se konal 9. května. Pohřbila ho manželka se dvěma dětmi, která se později odstěhovala do pohraničí

¹⁷ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 47.

střílet. I zde bylo mnoho raněných - těžce raněn byl např. Toncar.¹⁸ Těsně po této srážce se učinilo rozhodnutí - zajistit místní Němce v Plasích. Zajištění měl na starost kap. Suk se svojí jednotkou. K zajištění skutečně došlo a tito lidé byli odváděni do školy, kde byl sepsován jejich seznam.¹⁹ Někteří z nich byli odváděni z Plas směrem do Kaznějova, avšak z nezjištěných důvodů cestou zahynuli.²⁰ Kdo chtěl jejich smrt se dnes již nikdo nedoví.

Další dny a noci, až do příchodu sovětské armády²¹, byly neklidné a plné klamavých informací např. o příchodu nových německých jednotek na území ČSR. Dne 9. května 1945 však nastal dlouho očekávaný okamžik. Tento den se stal klíčovým mezníkem v dějinách Československa, protože byl obnoven Československý stát a také suverenita země. S definitivní platností byla ukončena druhá světová válka.

Valná většina území Československa byla osvobozena Rudou armádou. Tato země se poté vydala cestou socialistického vývoje, který se odrazil v každém koutu republiky a výjimkou nebyly ani Plasy. Plasy se na tuto slávu pečlivě připravovaly. Ráno 10. května 1945 vydal národní výbor vyhlášení, které bylo směřováno k majitelům domů, aby vyzdobili své domy sovětskou vlajkou a vzdali tak hold a poctu osvoboditelům své země. Vyhláška zněla takto: *„Majitelé domů v Plasích, ozdobte své domy též červenou vlajkou k uvítání slavné vítězné Rudé armády, která svou prolitou krví vysvobodila nás ze spáru hnědého nacistického moru a krvežíznivých tyranů. Za národní výbor František Bílý.“*²² Lidé uposlechli této vyhlášky, s nazdobenými domy a s nadšením čekali na jednotky Rudé armády. Do Plas přijely tyto jednotky 10. května 1945 v pozdních večerních hodinách, ovšem *slavnostní den osvobození Plas* nastal až 11. května v dopoledních hodinách. Již před polednem přijel do Plas první tank sovětské armády a odpoledne poté přijela 117. divize generála Volkoviče, která odstartovala slavný vjezd sovětských vojáků do Plas. Lidé se radovali, mávali, křičeli, zdravili Rudou armádu, která právě projížděla konečně *svobodnými* Plasy. Téhož dne byla v místním kině uspořádána slavnost, ke které byli přizváni nejen sovětští vojáci, ale také veřejnost a delegace

¹⁸ stejně jako František Hauzner i Toncar svým zraněným podlehl. Pohřeb byl 9. května.

¹⁹ Baumgartová Sofi, Hofmannová Josefína, Knille Otto a mnoho dalších. Dohromady bylo zajištěno 24 osob německého původu.

²⁰ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 46. - 47.

²¹ 11. květen 1945.

²² SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 50.

Městského revolučního národního výboru.²³ Tato slavnost byla plna tance a zpěvu, ale všude ve vzduchu byl přítomen dlouho očekávaný a vytoužený mír.²⁴

11. květnem 1945 byly Plasy konečně osvobozeny. Město bylo zbaveno všeho německého a vydalo se cestou, kterou mu ukázal SSSR. Nyní se začíná psát nová historie do českých kronik. Plasy se staly městem s *novou socialistickou* společností.

Část Rudé armády, která osvobodila městečko, zde zůstala až do roku 1946.²⁵ V září roku 1945 bylo dokončeno stěhování konventu, zámku a prelatury, protože tyto prostory potřebovali vojáci Rudé armády k zimnímu pobytu.²⁶ Zámek byl ohrazen hradbou se vstupní branou, nad kterou se blyštila pěticípá hvězda. Rudá armáda se chystala na zimní pobyt, ovšem paradoxně některé jednotky opouštěly město již v listopadu roku 1945 a poslední vojáci odjeli zpět k domovu v lednu roku 1946.²⁷ Odjezd rudých jednotek ovšem neznamenal konec styků se socialismem, naopak to byl v uvozovkách začátek dlouholetého komunistického soužití Československé republiky se Sovětským svazem. Lidé se s koncem války těšili na svobodu, kterou jim zaručí jednotky osvobozujících armád, ovšem tento omyl se pro mnohé obyvatele stal osudný.

Plasy byly od 19. století spjaty s rodem Metternichů. Klement Václav Lothar Metternich plaské panství odkoupil v roce 1826 od Náboženského fondu.²⁸ V roce 1945 utíká z města poslední Metternich a v tomto roce proběhla konfiskace celého majetku rodu.²⁹ Plaská obec tak získala přes 200 ha půdy a historické budovy – např. konvent. Plasy získaly v poválečné konfiskaci půdu a historické objekty, ovšem ztratily obyvatelstvo. Po válce se totiž lidé z Plas stěhují do pohraničí a Plasy tak ztratily necelých 700 obyvatel.

²³ MRNV, vznikl v Plasích v roce 1945 jako orgán města, který 5. 5. 1945 se sešel na radnici, aby zde převzal moc

²⁴ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 51.

²⁵ 18 - 20. května 1945 117 gardová střelecká divize opouští Plasy. Ovšem od 19. května přicházeli na místo 117. střelecké divize 106. střelecká divize gen. Vasilenka.

²⁶ Stěhování probíhalo již od července 1945, vyklízení a stěhování prováděli mimo jiné němečtí zajatci či místní důchodci.

²⁷ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 63.

²⁸ Dostupné na <http://www.plasy.cz/mesto-plasy>. 3.4. 2012

²⁹ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 48.

2.2 Vývoj Komunistické strany v Plasích do roku 1948

Po válce se svět rozštěpil, Československá republika se vzdala *západu* a směřovala směrem na *východ* k totalitě. Tento režim se v ČSR udržel po dlouhá desetiletí a znamenal celkový obrat. Volba nové cesty směrem k SSSR se projevila mohutným nárůstem Komunistické strany. Komunistická strana rostla velkou rychlostí po celé ČSR a také v Plasích. Na správním okrese Kralovice³⁰ vznikaly početné místní politické organizace. Nejpočetnější byly v jižní části okresu, na Plasku, Kaznějovsku a Dolnobělsku. Na zakládání místních organizací se podíleli především bývalí političtí vězni – Jaroslav Koča z Dolní Bělé, Josef Pašek z Krašovic a Bohumil Korza z Osojna. Koncem roku 1945 existovalo na okrese Kralovice již 69 základních organizací, ve kterých bylo evidováno 3500 členů.³¹

Ovšem nelze tvrdit, že komunistická strana vznikla ve městě po roce 1945, naopak. KSČ má své kořeny v Plasích ještě před druhou světovou válkou a to v roce 1921. V době předmnichovské republiky měla komunistická strana v zastupitelstvu obce 4 zástupce.³² Počet zástupců se nadále zvyšoval a ještě před koncem války měl národní výbor v Plasích 24 členů a z toho 16 členských křesel patřilo právě komunistům.³³ Tento fakt dokazuje, že právě tato strana zde byla velmi populární ještě před svým oficiálním vstupem do našich dějin.³⁴

Již od roku 1945 byly plaské komunistické straně každým dnem doručovány nové přihlášky do strany. KSČ se tak ve městě velmi rychle rozšiřovala. Místní organizace Komunistické strany Československa měla první schůzi 8. července roku 1945, která se uskutečnila v místním kině.³⁵ Hlavního slova se ujal Antonín Patejdl, který komentoval situaci v Plasích a v okolních přilehlých městech a vesnicích. Předseda schůze³⁶ oznámil, že do komunistické strany v Plasích přišlo od května (1945) 400 nových přihlášek. Na schůzi se také ustanovil

³⁰ Zahrnoval dva sousední okresy - Kralovice, které měly 53 obcí a Manětín, který pod sebe zahrnoval 50 obcí.

³¹ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích - Nová, K., Hubka, P. *Inventář KSČ - Okresní výbor Plzeň sever 1945-1960*, Plasy 2005, číslo pomůcky 161, s. 3.

³² SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 54.

³³ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 50.

³⁴ Rok 1948

³⁵ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 57.

³⁶ Antonín Patejdl

nový výbor organizace. Komunistická strana začala sílit nejen v Plasích, ale na celém území Československé republiky. Vše vyvrcholilo tzv. *Únorem 1948*.

Komunistická strana v Plasích začala ovládat veškeré dění ve městě. Starala se o blaho města, pořádala kulturní akce pro občany, snažila se vést Plasy a místní obyvatelé tím správným směrem. Jako příklad kulturní akce lze zmínit první plaskou národní pouť, kterou místní KSČ pořádala již v srpnu 1945.³⁷ Tato akce znamenala velkou účast nejen plaských obyvatel, ale také obyvatel z okolních přilehlých vesnic a pro KSČ znamenala velký úspěch. Celá akce fungovala totiž jako reklama pro stranu.

Komunistická strana prožívala v Plasích mnoho změn a prošla mnohými reorganizacemi. Již v roce 1945 bylo několik zasedání kvůli reorganizaci strany. První reorganizace probíhala v červnu, další následovala v srpnu a po ní například v říjnu téhož roku. Reorganizace se týkala celého národního výboru. V roce 1945 předsedal národnímu výboru (NV) Josef Patejdl, po reorganizaci z důvodu Košického vládního programu usedl do předsednického křesla NV Josef Kovařík.

Důležitým momentem pro celou Komunistickou stranu se stal rok 1946, ve kterém byly uskutečněny volby do Ústavodárného Národního shromáždění, které se konaly dne 26. května 1946. V Československu se konaly první poválečné, na dlouhou dobu poslední demokratické, volby. Na kandidátní listině se objevili: 1.) Komunistická strana Československa, předseda Klement Gottwald, 2.) Československá strana lidová, předseda Jan Šrámek 3.) Československá strana sociálně demokratická, předseda Zdeněk Firlinger 4.) Československá strana národně socialistická, předseda Petr Zenkl. Poslední možnost byla volba tzv. bílými lístky. Účast na volbách v Plasích byla neuvěřitelných 99,04%. Komunistická strana Československa s předsedou Klementem Gottwaldem získala v Plasích 56,64% hlasů.³⁸ Tento fakt nasvědčoval tomu, že více jak polovina voličů v Plasích, kteří přišli k volebním urnám, je sympatizantem s KSČ. Komunisté v těchto volbách získali celkově 40% a díky tomuto faktu se poprvé v historii Československé republiky dostali do vlády.³⁹ 27. května 1946 oznámilo Rudé právo titulky ve svých novinách: *„Komunisté vedoucí silou národa. Ještě žádná politická strana neobdržela tak velkou důvěru.*

³⁷ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas, I. díl, 1945 - 1957*, vypracoval Rudolf Soukup, s. 58.

³⁸ Na kralovickém okrese získala KSČ 45% hlasů a stala se nejsilnější politickou stranou na okrese.

³⁹ Rudé právo zveřejnilo výsledek 28. května 1946.

V nejdemokratičtějších volbách lid potvrdil a rozšířil mandát komunistů. Radostná nálada lidu. Jen nepatrný počet hlasoval bílými lístky proti lidově-demokratickému režimu a proti Národní frontě.”⁴⁰ Jak napsalo Rudé právo: „*Jen nepatrný počet hlasoval bílými lístky.*” V Plasích se takové bílé lístky objevily a to konkrétně dva.⁴¹ Díky těmto volbám došlo k nové reorganizaci strany a k obnovení plaského národního výboru podle voleb.

Rok 1948 znamenal pro Komunistickou stranu Československa další úspěch. Po únoru 1948 došlo k masovému náboru nových členů do místních organizací a vzrůst se zastavil na čísle 4860. Místní organizace v kralovickém okrese měly tedy necelých 5000 členů KSČ. Ovšem stranické prověrky na konci téhož roku počet snížily na 4200 členů.⁴² Komunistická strana v Plasích byla v roce 1948 pevná, měla autoritu a byla plna sil, kterými měla být zajištěna prosperita města. KSČ a její organizace nabývaly na síle v celé ČSR. Po únorovém vítězství komunisté v zemi vybudovali totalitní režim, který byl přítomen v každé části naší Československé republiky po dlouhá desetiletí.

2.3 Rok 1948 a jeho dopad na Plasy

Plasy a celá Československá republika se chystaly na novou moc v zemi. Uchopení moci bylo definitivně potvrzeno rokem 1948. Již v květnu roku 1946 proběhly volby a výsledek voleb jednoznačně nahrával komunistům na nejsilnější stranu v Čechách. Ovšem na Slovensku komunisté obsadili druhé místo. Avšak v celostátním měřítku bylo vítězství komunistů jasným faktem. Nová vláda předstoupila před veřejnost s novým komunistickým předsedou Klementem Gottwaldem. Volby významně přispěly k diferenciaci československé politiky.⁴³ Komunisté po svém vítězství začali pohlížet na ostatní strany jako na opozici.⁴⁴ Přestože demokratické síly sváděly v dalším roce těžké boje s komunisty,⁴⁵ jejich prohra byla stvrzena

⁴⁰ Dostupné na: http://www.totalita.cz/volby/volby_1946.php, 3.4.2012

⁴¹ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 66.

⁴² SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích - Nová, K., Hubka,P. *Inventář KSČ - Okresní výbor Plzeň sever 1945-1960*, Plasy 2005, číslo pomůcky 161, s. 3.

⁴³ PAVLÍČEK, J. *České a Slovenské dějiny v kontextu evropských dějin 20. století*, Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 57.

⁴⁴ S výjimkou sociální demokracie.

⁴⁵ PAVLÍČEK, J. *České a Slovenské dějiny v kontextu evropských dějin 20. století*, Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 58.

v únoru 1948. Komunisté stále tlačili na prezidenta, aby přijal demisi ministrů. 20. 2. 1948 se po celé České republice rozléla zpráva o demisi dvanácti ministrů, kterou přijal nemocný prezident Eduard Beneš. Demisi podali: Zenkl, Stránská, Drtina, Ripka, Šrámek, Hála, Kopecký, Procházka, Kočvanc, Pietor, Franěk, Lichner. Situace v zemi vyústila v pondělí dne 14. června, kdy byl zvolen prezidentem republiky předseda Komunistické strany Československa Klement Gottwald. Tímto zvolením byla definitivně otevřena cesta komunistickému režimu. Předsedou vlády byl jmenován Antonín Zápotocký. Zvolení proběhlo ve Vladislavském sále, kde nadšeně a jednomyslně došlo k souhlasu ke zvolení prezidenta všemi 296 přítomnými poslanci. Průběh volby byl vysílán po celé České republice. I v Plasích lidé poslouchali své rozhlasové přijímače. Občané v Plasích měli ze zvolení radost, v obci se tyčily rudé prapory a všude byl přítomný slavnostní duch. Místní národní výbor měl dne 18. listopadu 1948 veřejnou slavnostní schůzi, na které se rozhodli, že prezidentovi Gottwaldovi vyjádří svoji přízeň. Prezidentovi byl vyroben plzeňským umělcem *Diplom čestného občana Plas*, ve kterém plaští vyjadřovali poctu za zásluhy o vybudování státu a v dopise považovali prezidenta za čestného spoluobčana. Prezident poslal místnímu národnímu výboru vlastnoruční dopis v tomto znění: „*Milí spoluobčané, obdržel jsem diplom čestného občanství Vašeho města a upřímně Vám děkuji za projev oddanosti, který jste mi tímto způsobem vyjádřili. Přeji svým novým spoluobčanům mnoho zdaru v jejich práci a jsem přesvědčen, že při plnění úkolů, které Plasům ukládá náš pětiletý plán, prokážou vysoký stupeň uvědomění a činorodého vlastenectví.*“⁴⁶

2.4 Rok 1949

Zvolení Klementa Gottwalda mělo nejen politický, ale také kulturní dopad na Plasy. V únoru roku 1949 byl osloven správce zahradnických podniků města Plzně Kmínek, aby vypracoval projekt na úpravu náměstí, které mělo být ve městě vybudováno a mělo být pojmenováno podle prezidenta Klementa Gottwalda. Místní organizace KSČ vypracovala pracovní plány pro rok 1949, které zahrnovaly právě práce na tomto náměstí.⁴⁷

⁴⁶ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. Kronika obce Plas, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 67.

⁴⁷ Viz kapitola 3.3.1.

V roce 1949 dne 1. ledna byly některé plaské budovy ozdobeny vlajkami a prapory. Zdobení mělo jasný cíl - uvítání pětiletky (3. 1. 1949). Prezident promluvil rozhlasem k celému národu ve dvanáct hodin. O den později (2. 1. 1949) promluvil v místním kině k obyvatelům města také Rudolf Soukup v souvislosti se zahájením pětiletého plánu. Rozhlas v Plasích sloužil nejen k projevu prezidenta k uvítání pětiletky, ale hrál také dělníkům do práce, aby s chutí a odhodláním plnili PLP (pětiletý plán).

2.4.1 Plasy městem okresu

V poválečné historii začíná nejvýznamnější období Plas 18. ledna roku 1949, kdy bylo vyhlášeno nařízení vlády o územní reorganizaci okresů. Díky tomuto nařízení se sídlo okresního národního výboru přenáší z Kralovic do Plas. Hlavním důvodem přesunu byla dobrá poloha města a také dobrá dopravní dostupnost. Šlo o jeden ze čtyř případů, kdy sídlo okresu přešlo do jiného místa a o jediný případ na území dnešní České republiky, kdy se dostává do místa, které nebylo městem a ani nikdy v minulosti tento městský statut nemělo.⁴⁸ Svoji rozlohou patřil plaský okres k největším v českých zemích⁴⁹, ovšem počtem obyvatelů se řadil k méně osídleným. Plaský okres spravoval 106 obcí a žilo zde přes 26 tisíc obyvatel a tímto počtem se plaský okres řadil na 138. místo.

Okresní instituce se již v únoru a březnu přestěhovaly do zámku a konventu. Nyní se zde nacházel nejen okresní národní výbor, ale také například okresní velitelství SNB či okresní soud.⁵⁰ Nedílnou součástí tehdejších sídel okresů byly i sekretariáty společenských a politických organizací Národní fronty. V plaském konventu byly prostory vyhrazeny také pro svaz mládeže, Červený kříž, Svaz pro spolupráci s armádou, hasiče, Svaz tělesné výchovy apod.

První zasedání okresního národního výboru proběhlo 30. ledna 1949 a konalo se v místním kině. Mezi přítomnými byli: místopředseda Koča, Kronbergr z Čisté, Štětka z Vražného, Volínová z Plas, Moule z Kaznějova (nový předseda okresního výboru), dosavadní předseda

⁴⁸ SOUTNER, O., HUBKA, P. *Osm a půl století v Plaské kotlině*, II. díl. Plasy: Státní okresní archiv Plzeň-sever, 1997, s. 136.

⁴⁹ Svoji rozlohou patřil na 13. místo ze 180.

⁵⁰ Okresní národní výbor byl umístěn v zámku, rovněž SNB, které se nacházelo v severním křídle budovy a okresní soud byl umístěn v konventu.

K. Karlovec z Krašovic atd. Na programu prvního zasedání okresního výboru bylo složení slibu, projevy a kulturní vložka - koncert sboru učitelů.⁵¹

Zřízení okresního sídla městu prospělo, posílilo jeho význam a perspektivu, zvýšilo počet návštěvníků obce a zřízení okresního sídla se odrazilo také na kultuře.⁵² Přítomnost okresních institucí totiž zvýraznila i kulturní život v Plasích. Počátkem 50. let působil ve městě okresní pěvecký sbor učitelů. Osvětová beseda organizovala návštěvy divadel či koncertů, připravovala přednášky, obnovila ve městě ochotnickou činnost. A tak je v roce 1954 zřízený v Plasích nový okresní dům osvěty a o rok později zde začíná pracovat také okresní knihovna.

2.5 50. léta v Plasích a ČSR

Padesátá léta byla období změn, nových zákonů. Na přelomu let 1949 a 1950 dožívalo v Československu poúnorové období, ve kterém se Gottwaldovo vedení KSČ pokoušelo o postupné a organické prosazování socialistických struktur v určitém souladu s dosavadní revoluční kontinuitou a československou specifickou situací a socialistickou tradicí.⁵³ Nastává nové období, které je charakterizované naprostou hegemonií stalinistického režimu.

Rok 1950 přinesl nové zákony, jedním z těchto zákonů byl např. zákon o rodinném právu - v platnost vešly jen manželské sňatky, které byly vedeny na národním výboru. Proto poslední církevní svatba se zákonnou účinností byla v Plasích v sobotu dne 31. prosince roku 1949.⁵⁴ Manželé pospíchali, aby stihli svatbu v kostele, ovšem touto svatbou přišli o dar, který si připravil národní výbor pro první novomanžele, kteří budou oddáni na radnici.⁵⁵ Tento zákon měl dopad i takový, že národní výbor musel být od 1. ledna roku 1950 plně a vždy připraven,

⁵¹ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 77.

⁵² Okresní instituce a podniky znamenaly velké oživení obce a poskytovaly ve městě více jak 300 pracovních příležitostí.

⁵³ MENCL, V., HÁJEK M., OTÁHAL M., KADLECOVÁ E.: *Křižovatky 20. století - světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*, vydalo Naše vojsko, Praha: 1990, s. 245.

⁵⁴ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 97.

⁵⁵ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 97.

aby plně vyhověl snoubencům. Proto předseda Jaroš musel urychleně začít shánět zařízení do sňatkové síně, která se nacházela v prvním patře radnice.

Pro Plasy byla 50. léta plna reorganizace národního výboru a budování města.⁵⁶ Byl zde postaven např. komunální podnik, řešila se otázka zdravotního střediska, začalo se s výstavbou bytových jednotek, s úpravou cesty k nádraží, výstavby sportoviště ve městě atd. V roce 1954 bylo rozhodnuto, že v Plasích vznikne jedenáctiletá škola.⁵⁷ Nejen změny v zákonech ČSR, ale také změny na prezidentském postu zaznamenali občané Československé republiky v tomto období. 50. léta jsou svědky úmrtí *velkých* mužů pro socialismus – v roce 1953 umřel Klement Gottwald, ve stejném roce zemřel J. V. Stalin a roku 1957 zemřel Antonín Zápotocký.

2.5.1 Úmrtí K. Gottwalda a nový prezident

Roku 1953 se celou republikou rozletěla, pro příznivce komunistického režimu, velmi smutná zpráva. Prezident Klement Gottwald je mrtev.

Prezident Klement Gottwald se narodil jako nemanželský syn zemědělské dělnice 23. listopadu 1896 v Dědicích na Moravě. Vyučil se truhlářem, v první světové válce strávil tři roky v rakousko - uherské armádě, ve dvacátých letech byl redaktorem a funkcionářem komunistické strany na Slovensku. Byl to velmi zapálený komunist, který v roce 1938 emigroval do Moskvy, kde v roce 1941 přemýšlí o návratu do Prahy a o uchopení moci, ke kterému mu dopomůže Rudá armáda. Z emigrace se navrací zpět do Prahy a již v roce 1945 se stává místopředseda v nové Košické vládě. KSČ získávala silné pozice a celá situace vyvrcholila po únorovém převratu v roce 1948. Po odstoupení Beneše z křesla prezidenta se nechal zvolit na jeho místo (14. června 1948). Gottwald nastolil v Československé republice komunistickou diktaturu. To vše byl ve zkratce Klement Gottwald a jeho cesta k moci. To vše byl komunistický prezident Gottwald, který nyní, v roce 1953 umírá.⁵⁸ Zpráva se lavinovitě šířila po celé republice a dorazila téhož dne (14. března), také do Plas. Poté, co se zpráva rozšířila ve městě, došlo z usnesení národního výboru ke shromáždění plaských občanů a byl

⁵⁶ Viz kapitola 3.4.2.

⁵⁷ Viz kapitola 3.1.2.1.

⁵⁸ Začátkem roku 1953 letěl na Stalinův pohřeb letadlem, bez ohledu na varování lékařů. Z této cesty se vrátil již velmi nemocen, protože mu praskla srdeční aorta a ani operace mu již nemohla zachránit život.

přečten proslov: „*Budeme upevňovat, prohlubovat přátelství našich národů se Sovětským svazem, učiníme vše pro splnění Gottwaldovy pětiletky a k zajištění míru, budeme stát pevně semknuti po boku naší strany a vlády...*”⁵⁹

Plasy byly s tímto jménem a člověkem velmi spjaty. Po prezidentovi Československé republiky pojmenovaly své náměstí, které se pyšnilo názvem *Náměstí Klementa Gottwalda* a také z roku 1949 vlastnilo město prezidentem vlastnoručně podepsaný dokument – Čestného občana města Plas.

Místní kronika o prezidentovi, v souvislosti s jeho smrtí, píše takto: „*Odešel v něm věrný Stalinův žák, budovatel Komunistické strany Československa, tvůrce naší lidově demokratické republiky. Vedl dělnickou třídu k vítězství nad kapitalismem, ukazoval správné cesty naší politiky na cestě budování socialismu v naší vlasti. Rozhodující slovo v roli výroby má člověk, tedy každý z nás. Na každém závisí z nás, jak splníme všechny úkoly, které nám uložil soudruh Gottwald, náš čestný občan.*”⁶⁰

Klement Gottwald, prezident Československé republiky a čestný občan Plas, byl nahrazen Antonínem Zápotockým, který byl 21. března 1953 navrhnut na prezidenta republiky a Národním shromážděním byl téhož dne návrh odsouhlasen. Antonín Zápotocký byl zvolen. Jeho zvolení bylo uvítáno s nadšeným souhlasem. Antonín Zápotocký, druhý československý dělnický prezident, pocházel ze Zákolan u Kladna, kde se 19. prosince roku 1884 narodil. Vyučil se kameníkem a nyní dosáhl prezidentského postu a převzal štafetu socialistického vývoje naší země, kterou u nás zavedl jeho předchůdce, Klement Gottwald.

24. března 1953 byl plaský rodák Viktor Stretti požádán, aby portrétoval nového prezidenta republiky. Stretti o tom píše v dopise, který zaslal 26. března do rodného města: „*Předevcírem jsem byl překvapen náhlou telefonickou výzvou, abych ihned přijel do předsednictva vlády, kde mi pan president Zápotocký věnuje ½ hodiny na skizzu hlavy pro literární noviny. Bylo to velké vypětí nervů atd. Byl velice milý. Udělal jsem kresbu bez přípravy, vyjde v Literárních*

⁵⁹ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 137.

⁶⁰ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 137.

novinách v sobotu, bohužel se obávám, aby nebyla reprodukce docela špatná. President mi před odchodem věnoval svou novou knihu „Bouřlivý rok....“⁶¹

Koncem 50. let se do historie ČSR zapsal opět velmi smutný fakt pro tehdejší obyvatele. Prezident Antonín Zápotocký dne 13. listopadu 1957 zemřel. Ačkoliv se vědělo, že je nemocen, dotkla se zpráva o úmrtí téměř všech obyvatel tehdejšího Československa. V Plasích se shromáždil pracující lid a mládež,⁶² ve 14 hodin a 30 minut u Památníku osvobození. Zde byly položeny květiny, věnce a přítomní lidé uctili památku prezidenta Zápotockého. Shromáždění zahájil vedoucí tajemník OV KSČ Bedřich Perlík proslovem a dále si přítomní vyslechli rozhlasové vysílání pohřbu prezidenta.⁶³

Antonín Zápotocký zemřel a jeho nástupnictví se chopil první tajemník Komunistické strany Československé Antonín Novotný, který byl prezidentem republiky zvolen v úterý 19. listopadu 1957 ve Vladislavském sále Pražského hradu.

2.6 60. léta v ČSR

Šedesátá léta se zapsala do historie ČSR černým písmem a to hned z několika důvodů. Zpočátku se situace vyvíjela příznivě, protože šedesátá léta byla ve znamení uvolňování. Avšak uvolňování politického režimu na území ČSR působilo negativně na stabilitu socialismu ostatních zemí Varšavské smlouvy.⁶⁴ V tomto období došlo k důležitým zvrátům. Pražské jaro, srpnová invaze varšavských jednotek na naše území, to jsou dvě charakteristická slovní spojení pro toto období.

Jeden z důležitých zvrátů, který nastal již v padesátých letech a odrazil se i v politické situaci v ČSR, byl vývoj v Sovětském svazu po Stalinově smrti. Tento vývoj byl spjat se jménem N. S. Chruščov. Již v roce 1956 na XX. sjezdu KSSS (Komunistická strana Sovětského

⁶¹ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 137.

⁶² Pietní akce bylo přítomno celkem 900 místních lidí.

⁶³ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 289.

⁶⁴ Varšavská smlouva byla podepsána roku 1955 jako reakce na vstup Spolkové republiky Německo do NATO. Mezi členské země patřila Bulharsko, Československo, Maďarsko, NDR, Polsko, Rumunsko a samozřejmě SSSR, které zaujalo mocenský post. Smlouva zajišťovala přátelství, spolupráci a pomoc při napadení členských států.

svazu) došlo k odhalení zločinnosti a škod, které byly napáchány za třicetileté totalitní Stalinovy vlády. Na tomto sjezdu vystoupil N. S. Chruščov také s teorií mírového soužití států s rozdílným společenským zřízením.⁶⁵ Tento sjezd obrátil komunismus k politice mírového soužití a podrobil stalinistické období a jeho metody kritice a zbořil staré idoly.⁶⁶ Toto odhalení vyvolalo skutečné politické zemětřesení. Vedení KSČ se snažilo Chruščovův referát co nejvíce utajit, to se však nepodařilo. Původně vnitrostranická diskuse přerostla svými důsledky rámcem KSČ a výrazně přispěla k aktivizaci celé československé veřejnosti a k uvolňování poměrů v šedesátých letech.⁶⁷ Sovětští vůdci byli velmi citliví vůči sebemenším odchylkám ostatních zemí *socialistického bloku* od ideologických koncepcí, které byly schváleny v Moskvě. Právě tehdy nastal problém, který vyvrcholil okupací území republiky vojsky varšavské smlouvy v roce 1968 (viz níže).

Po smrti Antonína Zápotockého byl jmenován na prezidentský post Antonín Novotný, který se tak stal na dlouhou dobu nejmocnějším mužem ve státě. Antonín Novotný nyní zastával funkci prezidenta, ale také generálního tajemníka. Aby dostatečně vynikl význam jeho vlády, byla v roce 1960 přijata nová ústava, která mimo jiné obsahovala i pasáž o vedoucí úloze KSČ. Konstatování, že v naší zemi je již dokončena výstavba základů socialismu, odpovídala i skutečnost, že se změnil název z Československé republiky na Československou socialistickou republiku, tedy ČSSR.⁶⁸ Díky nové ústavě došlo k zastavení politických monster procesů, také k amnestii vězňů a v celé společnosti sílily prvky uvolnění, které měly vliv i na určitou liberalizaci režimu a společnosti.

Šedesátá léta byla ve znamení změn ve všech sférách. Docházelo k postupnému sblížení se západním blokem. Občané státu si nyní mohli srovnat západní a východní svět a mohli tak učinit díky cestování. Lidé si začali uvědomovat, že životní styl neodpovídal obrazu, který jim byl předkládán. Zkušenosti z cest tak přirozeně relativizovaly mnoho tvrzení oficiální

⁶⁵ KODÝTEK, Z.: *Pražské jaro a Sametová revoluce ve světle dneška*, vydal: JUDr. Jaroslav Weber, Praha 10: 1999, s. 25.

⁶⁶ MENCL, V., HÁJEK M., OTÁHAL M., KADLECOVÁ E.: *Křižovatky 20. století - světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*, vydalo Naše vojsko, Praha: 1990, s. 276.

⁶⁷ PAVLÍČEK, J. *České a Slovenské dějiny v kontextu evropských dějin 20. století*, Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 70.

⁶⁸ ČORNĚJ, P., POKORNÝ, J. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*, vydavatelství Práh, Praha 8: 2000, s. 71.

propagandy.⁶⁹ Došlo k odklonu zejména mládeže od oficiálně doporučených vzorů, tento odklon se projevil nejzřetelněji v poslechu moderní populární hudby. Mládež poslouchala kapely, které se snažily kopírovat své velké britské či americké idoly. Nejen v hudbě, ale i ve sdělovacích prostředcích, v zahraničních filmech a dokumentech se objevila *západní kultura*. Nově byly překládány knihy moderních zahraničních autorů. Společnost měla zájem o vše, co bylo spjato se *západem*.

Lidé se začali svobodně vyjadřovat ke stavu společnosti, ve které žili. V komunistické straně začaly sílit snahy o odvolání Antonína Novotného, kterému byl připisován špatný stav země. Slovenští komunisté si při kritice Novotného nekladli žádné zábrany a již v roce 1967 už otevřeně vyslovili návrh na jeho odstranění z vrcholné funkce.⁷⁰ Situace vyvrcholila v lednu roku 1968, kdy na zasedání ÚV KSČ byl Novotný odvolán a na jeho místo byl dosazen Alexander Dubček. Odvolání Novotného nastartovalo proces, který vešel do dějin pod názvem „*Pražské jaro*“ - krátké období rozkvětu československého demokratického socialismu, které bylo ukončeno srpnovou okupací roku 1968.

Za této situace došlo k výměně funkcionářů. 22. března 1968 odstoupil Antonín Novotný i z funkce prezidenta a Národní shromáždění zvolilo 30. března jeho nástupce generála Ludvíka Svobodu. Novou vládu sestavil Oldřich Černík, předsedou parlamentu se stal Josef Smrkovský. Vznikaly také nové organizace, které narušily dosavadní organizační monopol komunistické strany.⁷¹ Pád Antonína Novotného nebyl jen změnou, kterou by uskutečnilo vládnoucí grémium strany, ale byl výsledkem dosti širokého socialistického a demokratizačního hnutí, které u nás postupně narůstalo už od XX. sjezdu KSSS.⁷² Novotného pád byl v obou národech chtěný. Lidé v něm viděli počátek cesty k nápravě, naději na příchod takového politického ovzduší, jaké odpovídalo tradicím a psychice československého lidu.⁷³ Nové stranické a státní vedení provádělo demokratizační změny

⁶⁹ ČORNĚJ,P.,POKORNÝ,J. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*, vydavatelství Práh, Praha 8: 2000, s.72.

⁷⁰ ČORNĚJ,P.,POKORNÝ,J. *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*, vydavatelství Práh, Praha 8: 2000, s.72.

⁷¹ Mezi takové organizace patřila např. organizace KAN-Klub angažovaných nestraníků.

⁷² MENCL,V., HÁJEK M., OTÁHAL M., KADLECOVÁ E. *Křižovatky 20.století-světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*, vydalo Naše vojsko, Praha 1990, s. 288.

⁷³ MENCL,V., HÁJEK M., OTÁHAL M., KADLECOVÁ E. *Křižovatky 20.století-světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*, vydalo Naše vojsko, Praha 1990, s. 288.

ve společnosti, které spočívaly v předání části rozhodovacích pravomocí demokraticky zvoleným společenským strukturám.⁷⁴

V dubnu 1968 opět zasedal ÚV KSČ. Jedním z jeho závěrů byl „Akční program KSČ“, který se snažil odpovědět na otázku, jak maximálně demokratizovat společnost, ale zároveň udržet vedoucí roli komunistické strany. Akční program se pokusil zakotvit zásadní odklon od stalinismu a vytvořit socialistické zřízení nového typu. Měl tak vytvořit socialismus nejen s lidskou tváří, ale i socialismus s nejširší lidovou spoluúčastí.⁷⁵ Akční program však představoval asi maximum toho, co byli zastánci starých pořádků ochotni akceptovat.⁷⁶

Vývoj v šedesátých letech v ČSSR byl ve znamení změn, uvolňování, nových funkciónářů atd. Ovšem celá tato situace nezůstala bez povšimnutí. SSSR se obával o integritu svého impéria, které snad mohly nakažlivé myšlenky o socialismu, který již nepřináší hrůzu, narušit.⁷⁷ Neméně energicky vystupovalo proti našemu politickému režimu Polsko či NDR. Okolní socialistické země začaly vytvářet na ČSSR diplomatický nátlak, kterému naše země dlouho odolávala.

2.6.1 Šedesátá léta v Plasích

Šedesátá léta byla pro město dalším obdobím změn. Plasy se roku 1949 staly sídlem okresu, avšak tento statut za jedenáct let ztrácí. Od roku 1960 proběhlo sloučení plaského okresu s okresem rakovnickým za účelem vzniku nového okresu Plzeň - sever. Od března do června roku 1960 se téměř všechny instituce a organizace odstěhovaly do Plzně.⁷⁸ Plasy ztrácí tento rok označení *sídlo okresu*, ale tímto rokem se stává poprvé ve své historii *městem* jako takovým, protože 2. září 1960 byl Západočeským národním výborem v Plzni Plasům přiznán tento statut města. K Plasům byly připojeny obce: Babina, Nebřeziny a Lomnička. Dnes Plasy

⁷⁴ Dostupné na: <http://www.totalita.cz/1968/1968.php>, 16.3.2012.

⁷⁵ MENCL, V., HÁJEK M., OTÁHAL M., KADLECOVÁ E.: *Křižovatky 20.století-světlo na bílá místa v nejnovejších dějinách*, vydalo Naše vojsko, Praha 1990, str. 298.

⁷⁶ ČORNĚJ, P., POKORNÝ, J.: *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*, vydavatelství Práh, Praha 8: 2000, str. 74.

⁷⁷ ČORNĚJ, P., POKORNÝ, J.: *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*, vydavatelství Práh, Praha 8: 2000, str. 74.

⁷⁸ SOUTNER, O., HUBKA, P. *Osm a půl století v Plaské kotlině*, II. díl. Plasy: Státní okresní archiv Plzeň-sever, 1997, s. 113.

spravují tyto obce – od roku 1960 Babina, Nebřeziny, Lomnička, od roku 1980 Horní Hradiště a Žebnici.

2.6.2 Srpen 1968 v ČSSR a v Plasích

Sovětské vedení vývoj na území ČSSR po lednu 1968 podcenilo. Bylo tak nuceno v srpnu roku 1968 použít vojenskou sílu, aby tak zabránilo dalšímu vývoji demokratizace na tomto území. Měly zabránit dalšímu pokračování Pražského jara a jeho eventuálnímu rozšíření do okolních socialistických států.⁷⁹ V noci ze dne 20. na 21. srpna 1968 došlo k invazi vojsk pěti zemí Varšavské smlouvy. Naše území bylo okupováno nejen jednotkami Sovětského svazu, ale v ČSSR se objevily vojenské jednotky z Maďarska, Polska, Bulharska a Německé demokratické republiky.

V tuto dobu lidé v poklidu svých domovů sledovali večerní program v televizi. Až v noci je probudil hukot tanků a prolétajících letadel. Lidé si pustili své rozhlasové přijímače, ve kterých k nim promlouval Československý rozhlas před druhou hodinou ranní takto: „*Vážení posluchači, zůstaňte u svých přijímačů, probudte i teď v noci své známe, protože za malý okamžik bude Československý rozhlas Praha vysílat mimořádně důležitou zprávu. Zůstaňte u svých přijímačů, probudte ...*”⁸⁰ Na stanici Československého rozhlasu následoval projev předsednictva ÚV KSČ: „*Včera dne 20. srpna 1968 kolem 23. hodiny večer překročila vojska SSSR, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky státní hranice ČSSR. Stalo se tak bez vědomí prezidenta republiky, předsednictva Národního shromáždění, předsednictva vlády i prvního tajemníka ÚV KSČ a bez vědomí těchto orgánů...Předsednictvo ÚV KSČ vyzývá všechny občany republiky, aby zachovali klid a nekladli postupujícím vojskům odpor, protože obrana našich státních hranic je v této chvíli nemožná. Proto ani naše armáda, bezpečnost a Lidové milice nedostaly rozkaz k obraně země....*”⁸¹

21. srpen byl vítán ulicemi plnými tanky a vozy okupantů. Okupanti nenarazili na vojenský odpor, avšak viděli v tvářích lidí odpor a slyšeli spontánní nesouhlas. V 8:15 promluvil k lidu

⁷⁹ Dostupné na: <http://www.totalita.cz/1968/1968.php>, 16.3.2012.

⁸⁰ DIENSTBIER, J., ŠILHÁN V., ŠIMON B., LÁNSKÝ K. *Srpen 1968*, vyd. A naklad. Práce, Praha: 1990, s. 18.

⁸¹ DIENSTBIER, J., ŠILHÁN V., ŠIMON B., LÁNSKÝ K. *Srpen 1968*, vyd. A naklad. Práce, Praha: 1990, s. 18.

prezident Ludvík Svoboda. Oznamoval, že v současné chvíli ještě nemůže říci více k objasnění situace a žádal rozvahu a klid.⁸² 21. srpna situace vyvrcholila tím, že vedoucí představitelé ČSSR (Dubček, Smrkovský, Kriegel a Špaček) byli zatčeni a odvezeni do Moskvy, kde byli pod tlakem nuceni podepsat smlouvu⁸³ o dočasném pobytu sovětských vojsk.

Také Plasy byly svědky srpnové okupace. Plaské kroniky se o této události roku 1968 však nezmiňují. Celý děj oněch srpnových dnů je tak dostupná v pamětech plaských občanů, kteří tuto dobu prožili. Jedním z těchto lidí je rodák z Plas, bývalý plaský učitel, pan Sadílek, který okupaci popisuje takto: *„V té době, když došlo k překročení hranic armádami varšavského paktu, jsem byl ve škole a v temné komoře jsem dělal fotografické práce pro pionýrský tábor. V té komoře jsem měl zapojen rozhlas po drátě, takže jsem se dozvěděl zprávy, které ten rozhlas vysílal. Hlasatel vyzýval: „Vyčkejte na důležitou zprávu“ a mezi tím byla vážná, taková tragická hudba. Potom došlo k vyhlášení předsednictva vlády a ÚV KSČ, že naše republika je obsazována. V půlnoci rozhlas vždy vysílal československou státní hymnu, než došlo k zapojení hudby do pořadu, tak ještě hlasatel prohlásil, že je to možná naposled, kdy slyšíme státní hymnu. Asi kolem druhé hodiny po půlnoci jsem odcházel ze školy a byl slyšet hřmot tanků nad Plasy, směrem ke Kralovicům... V souvislosti s okupací jsem měl výbornou příležitost situaci zdokumentovat, nafotil jsem mnoho snímků a pak už jsem vyhledával jen takové záběry, které něco vypovídaly – jako např. havarované tanky převrácené vzhůru nad Plasy směrem ke Kralovicím..⁸⁴ Moje auto i já jsme se stávali známými pro okupační vojáky. Z jedné situace mě zachránil soused Pfaiffer. I přes zákaz ozbrojené hlídky jsem pořizoval snímky tanků. Když mě hlídka fotografovaného tanku spatřila, vydala se směrem ke mně. V té chvíli soused Pfaiffer, který jel právě kolem, přibrzdil, já nastoupil a tak jsem unikl. Pořídil jsem si k fotoaparátu menší objektiv, abych mohl pořídít snímky s větším odstupem. V místech kudy vede cesta ke Střelnici, jsem byl ukryt na cestě odkud jsem měl pěkný výhled na silnici a zde jsem pořídil několik snímků. Když projíždělo pásové obrněné vozidlo, vojáci mě zpozorovali a natočili kulomet proti mně. Pak jsem další fotografování z tohoto místa nedělal... Nad Plasy směrem k Rybnici byl na poli odstavený tank. Z raketové základny u Babiné jsem*

⁸² DIENSTBIER, J., ŠILHÁN V., ŠIMON B., LÁNSKÝ K. *Srpen 1968*, vyd. A naklad. Práce, Praha: 1990, s. 38.

⁸³ 23. - 26. srpna byli přinuceni k podpisu tzv. Moskevských protokolů, které legalizovaly pobyt sovětských vojáků v zemi.

⁸⁴ Fotografické snímky pana Sadílka se dodnes již nedochovaly.

byl sledován ČS posádkou, kteří se domnívali, že ruským vojákům přináším nějaké součástky k opravě. Nesl jsem jim tam však chleba, protože posádka byla ponechána bez zásobování sama sobě. Měli hlad. Vojáci nebyli v naší republice ze svého přesvědčení, ale na rozkaz. Viděl jsem v nich strádající hladové lidi, kterým jsem pomohl. Ti kluci nevěděli, proč jsou v Československu, někteří z nich říkali, že mají zachránit úrodu či bojovat s kontrarevolucí.⁸⁵ Zajímavé byly postoje plaských občanů k okupaci. Z počátku jen několik málo občanů Plas je vítalo. Druhý nebo třetí den po 21. srpnu se objevily nápisy odsuzující okupaci. Na mostě přes Střelu bylo azbukou napsáno: Okupanti jděte domů. Okupace změnila chování plaských občanů. Drtivá většina byla proti vstupu. Pak nastalo období konsolidace a tak občané přiznávali, že se mýlili, že reformy, které se chystaly, byly špatné... Postupem času došlo ke stažení vojáků do centra jako byly Milovice. Okupační vojska se po zásahu 21. srpna během týdne stáhly do lesů, tam si vykopali nějaký zmljanky atd. Později se odstěhovali do kasáren, jako byly Mimoň, Milovice a jiné. Do těchto posádek jezdili kolaborující občané, především organizovaní v KSČ nebo SČSP (svaz československo - sovětského přátelství). Jeden z těchto kolaborujících občanů Plas byl Šimandl. Ten před prvním Májem objížděl Plasy a zapisoval, kdo vyvěsil jakou vlajku – jestli sovětskou nebo jen českou.... V průběhu srpnových událostí jsem byl několikrát vyslýchán STB – nejprve za to, že jsem se kontaktoval s okupanty, později za to, že jsem zastával jiný názor než ten, který byl předkládán veřejnosti v novinách, v rozhlase a v televizi. Při výročích 21. srpna jsem byl sledován STB, vyslýchán, kontrolován. Během 70. let jsem nedostával ve školství žádné odměny, byl jsem přeložen. V roce 1989 mě rehabilitovali. Nový vedoucí odboru se omluvil za to, co dělali pracovníci odboru školství. Nedostal jsem se nikdy k dokumentům s informacemi, které o mně věděli. Byly skartované...⁸⁶

Plaské kroniky o srpnových dnech okupace nepíší, zpětně však popisují celkový charakter roku 1968. Plaská kronika o tomto roce píše takto: „Co přinesl rok 1968 máme všichni v paměti – dobré i zlé, příjemné i záporné. Naše nade vše milovaná země zažila nejbouřlivější a nejpřevratnější rok z poslední doby. Národ uzná za rozhodující a vůdčí sílu dělnickou třídu, která především na svých bedrech nese odpovědnost za rozvoj socialistického řádu naší společnosti. Neoddělitelnou součástí zdaru toho všeho je aktivní hospodářství a těsný vztah

⁸⁵ Sovětští vojáci se zřejmě domnívali, že obyvatelé Československa budou interventy vítat jako zachránce před kontrarevolucí, někteří z nich však vůbec nevěděli, proč do Československa jedou.

⁸⁶ rozhovor s panem Sadílkem, 18. 4. 2012

k Sovětskému svazu, bez něhož naše socialistická republika v tomto rozděleném světě prostě žít nemůže.''⁸⁷ Těmito řádky, které byly vepsány do místní kroniky na počátku roku 1969, je v podstatě popsán následující vývoj města a celé země. Česká republika se ponořila do období normalizace.

2.7 Období normalizace a revoluční rok 1989

Období po událostech Pražského jara a srpna roku 1968 se do české historie zapsalo jako tzv. období normalizace. Normalizace byla obdobím, kdy vývoj naší země v dalších letech po srpnové okupaci byl opět zcela v rukou SSSR. Sovětský svaz tak dosáhl invazí toho, čeho dosáhnout chtěl. Za pomoci svých přívrženců mezi Čechy a Slováky rozkládali jednotu reformních sil. Režim opět pracoval za pomoci hrozeb, nátlaků ze všech stran na obyvatelstvo, nabídek různých výhod apod. Režim manipuloval s fakty i hodnotami a používal také individuální i sociální korupci.

V roce 1969 došlo k odvolání Alexandra Dubčeka z funkce 1. tajemníka ÚV KSČ. Dubček byl nahrazen Gustavem Husákem. Do rozhodujících funkcí postupně nastupovali muži dosažení Moskvou.⁸⁸ Po Dubčekovi odcházejí představitelé československé reformy a dochází k vlně emigrace občanů ČSSR. V roce 1970 proběhly prověrky všech komunistů, po nichž muselo stranu opustit zhruba půl milionu osob.

Úplný návrat před leden 1968 nebyl možný. Nicméně noví vládcí ČSSR pro to udělali co nejvíce. Proti těm, kteří se nehodlali smířit s nastalým vývojem země, byly zahájené politické procesy, které však měly jiný charakter oproti těm v 50. letech., nekončily totiž popravami. Lidé byli i nyní sledováni tajnou policií, odpůrci režimu nesměli vykonávat prestižní povolání. Za rodiče byly trestány i děti, které nemohly studovat. Veškeré politické i kulturní dění bylo opět v rukou komunistického režimu. Opět byla zavedena cenzura a další nezákonné prvky. I kulturu, stejně jako ostatní obory, ovládli ti, kteří schopnosti nahrazovali věrností politickému režimu a ideologií. Demokratický vývoj naší země, který začal postupně nabírat

⁸⁷ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1968 - 1971. *Kronika Plasy okres Plzeň-sever*, IV. díl, 1968 - 1971, vypracoval Jan Mrkvička, s. 79.

⁸⁸ Předsedou Národního shromáždění se stal Alois Indra, předsedou vlády Lubomír Štrougal. Velký vliv v předsednictvu ÚV KS získal Vasil Biřak.

sílu v roce 1968, byl zastaven. Naše země byla opět socialistickou zemí. A touto zemí měla zůstat nadále. A zůstala by tak, nebýt roku 1989.

Dobová literatura píše o normalizačním období takto: „*Sedmdesátá léta a první polovina let osmdesátých představují zvlášť důležitou etapu ve vývoji naší společnosti. Je to období, v němž se pod vedením strany v čele s G. Husákem podařilo v historicky krátkém čase, avšak ve složitém a úporném zápase, překonat důsledky krizového vývoje z konce šedesátých let, organicky navázat na všechny pozitivní stránky předchozích vývojových etap i na výsledky dosažené v poúnorovém období a nastoupit úspěšně cestu budování rozvinuté socialistické společnosti.*“⁸⁹

Plasy byly od roku 1969 opět pevnou, socialistickou společností, ovšem v uvozovkách *pouze* do roku 1989. Období normalizace bylo v Plasích ve znamení budování města,⁹⁰ znovubudování socialistické společnosti a velkolepých oslav.⁹¹ Ve městě stála v čele po dlouhá léta komunistická strana. Vznik této strany se datuje již do roku 1921, ovšem k plné moci se dostává po válce. Od roku 1945 stála v čele Plas právě KSČ. To však bylo přerušeno roku 1989. Plasy byly, a dodnes jsou, městem s poměrně bohatým zastoupením příznivců komunistické strany. Rok 1989 vnesl do Českých dějin novou kapitolu. Kapitolu svobody, naděje a nových začátků. Lidé se po dlouhých 40 letech komunistického režimu dočkali svobody a demokracie. Sametová revoluce, která propukala ve všech částech budoucí České republiky, postihla také plaské občany. Někteří odjeli do Prahy, jiní jeli do Plzně. Odjeli však za stejným cílem, dozvědět se více o situaci, která nastala v zemi, ve které žili. Připojit svůj nesouhlas s komunistickým režimem, který v zemi již *přesluhoval*.

Vývoj směrem k demokracii po roce 1989 je patrný i v Plasích. Do čela se dostalo Občanské fórum, které zahájilo svoji činnost roku 1990. V roce 1991 byla založena místní organizace ODS, která má svoji působnost dodnes. I přes dlouhá léta, která uplynula od pádu komunistického režimu a nastolení demokracie, si lze i v dnešní době ve městě všimnout širokého zastoupení komunistické strany. Tato strana si zde drží oblibu hlavně u starých občanů žijí-

⁸⁹ KOVÁŘ, M. *Únor 1948 a rozvoj kultury v Československu*, vydal Horizont, nakladatelství Socialistické akademie ČSSR, Praha 1987, s. 35.

⁹⁰ Viz kapitola 3.4.3.

⁹¹ MDŽ, 1.Máj, oslavy VŘSR a mnoho dalších významných dní se oslavovalo v Plasích. V roce 1971 se v místním kině slavilo 50 let výročí od založení KSČ v Plasích. Viz kapitola 3.2.

cích ve městě. I dnes je při volbách vidět soupeření mezi komunistickými stranami a stranami demokratickými. Zde je na čase otázka, zda není už konečně náš lid natolik vyzrálí, aby se již poučil z chyb, které byly v minulosti napáchány a ke komunistickému režimu se již nevraceli.

3. KULTURNÍ ŽIVOT

3.1 Školství v Plasích

Město Plasy je jedním z nejvýznamnějších středisek školství v okrese Plzeň-sever. V Plasích je soustředěno mnoho škol – mateřská škola, základní škola, gymnázium, střední odborná - zemědělská a obchodní. Ve městě nalezneme také internát, který slouží studentům zemědělské střední školy a školy obchodní. Plasy mají nejen bohaté zastoupení školských zařízení, ale také bohatou historii školství.

Takto popisuje plaský zpravodaj z roku 1979 Plasy jako středisko školství: *„Plasy se podle rozhodnutí okresních orgánů staly střediskem školství na okrese Plzeň - sever. Nikde v okrese skutečně nenajdeme větší soustředění škol. Máme ve městě 2 střední školy (Gymnázium a SZTŠ). V moderní budově ZDŠ je umístěno i Gymnázium. Každý den se do plaských škol sjíždí anebo dochází 800 žáků... Školská otázka je tedy pro Plasy velmi důležitá, a proto je nutné, aby nadřízené orgány vyhověly všem požadavkům ze strany škol a Plasy se staly skutečným střediskem školství na okrese.“*⁹²

3.1.1 Stručná historie plaského školství do 19. století

Historie školství v tomto městě spadá do 12. století, kdy zde fungovala klášterní škola, která byla zřízena při cisterciáckém klášteře. Tato škola ovšem vychovávala nové mnichy a nové klášterní úředníky a nesloužila tak veřejnosti. O škole pro širokou veřejnost můžeme poprvé hovořit v 18. st., kdy byla roku 1775 zřízena vedle dosavadní klášterní školy ještě škola triviální pro všechny vrstvy. Již v 18. století byla škola uvedena jako škola městská. Tato škola byla původně umístěna v jednoposchodovém dřevěném domku za knížecím

⁹² Plaský zpravodaj 7, vydává Agitační středisko, 24. října 1979, nestr.

hostincem.⁹³ Roku 1806 však dřevěná budova vyhořela a škola byla přemístěna do konventu, kde jí byly vyhrazeny dvě místnosti a nacházel se zde i byt pro učitele. Ročně se pohyboval počet zapsaných dětí kolem 300.⁹⁴ Ve 20. letech 19. století měla škola 330 žáků⁹⁵ (v roce 1823), kteří byli ve dvou třídách. V roce 1875 se škola rozšířila o třetí třídu a o rok později o další čtvrtou třídu. Roku 1884 byla zřízena pátá třída. Zřízením páté třídy se zmírnila zatíženost tříd, avšak nutnost postavit novou školu se projevovovala stále více. Situace ve škole byla stále komplikovanější, protože populace se rok od roku zvyšovala.

3.1.2 Plaské školství ve 20. století

Roku 1908 byla v Plasích založena Živnostenská průmyslová škola pokračovací pro řemeslnickou mládež. Na této škole se vyučovalo vždy ve čtvrtek večer ve třídě obecné školy např. počtům, rýsování a kreslení apod.⁹⁶

Roku 1921 byla zřízena v Plasích další škola, měšťanská škola, která opět sídlila v konventu. Teprve roku 1934 se žáci mohli přestěhovat do nové moderní budovy,⁹⁷ kterou navrhl architekt Hanuš Zápalov.⁹⁸ Konvent tak poskytoval místnosti pro vzdělání po dlouhá desetiletí, konkrétně 128 let. Za tuto dobu se zde vystříдалo několik desítek učitelů i učitelek, ale kromě nich poskytovali vzdělání plaské mládeži také duchovní. Nové budovy školy se žáci těšili pouze několik let. V souvislosti s druhou světovou válkou byli nuceni žáci a učitelé školu opustit. Škola byla roku 1941 zabrána pro německou mládež a žactvo s učitelským sborem byli nuceni se vystěhovat. Byly jim poskytnuty náhradní prostory v konventu, dále

⁹³ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích - Vitoušová M., Vild M., Burdová P. *Inventář Školy v Plasích 1872 - 1963*, Plasy 1987, s. 4.

⁹⁴ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích - Vitoušová M., Vild M., Burdová P. *Inventář Školy v Plasích 1872 - 1963*, Plasy 1987, s. 4.

⁹⁵ SOUTNER, O., HUBKA, P. *Osm a půl století v Plaské kotlině I. díl*. Plasy: Státní okresní archiv Plzeň-sever, 1996, s. 106.

⁹⁶ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích - Vitoušová M., Vild M., Burdová P. *Inventář Školy v Plasích 1872 - 1963*, Plasy 1987, s. 5.

⁹⁷ Budova zde stojí dodnes ve Školní ulici v Holubově čtvrti, pod Nádražím. Dnes je v této budově Střední odborná škola, která je od roku 2011 spojena s gymnáziem pod jedno vedení.

⁹⁸ SOUTNER, O., HUBKA, P. *Osm a půl století v plaské kotlině I. díl*, Plasy: Státní okresní archiv Plzeň-sever, 1996, s. 106.

jim byl nabídnut například sál místního hostince či sokolovny a další.⁹⁹ Během války byly však třídy ještě několikrát stěhovány. Od května 1945 sloužila škola pro vojenské účely. Škola se tak proměnila v noclehárnu uprchlíků z německé říše, sloužila také jako sídlo vojenské roty Plas, či jako lazaret. Nacházela se zde také ošetrovna pro vojáky Rudé armády a stala se ke konci května kanceláří sovětské jednotky. Sovětská posádka opustila budovu školy 23. června 1945.¹⁰⁰ Po opuštění budovy školy Sovětskou armádou mohla škola opět sloužit žákům a studentům v získání základního vzdělání.

Únorové události roku 1948 se odrazily nejen v politice, ale také v kultuře a v životě obce a samozřejmě i ve školství. Od 1. září 1948 vstoupil v platnost nový školský zákon, díky kterému byl název *Obecné školy* změněn na název *Národní škola v Plasích*. Také *měšťanská škola* byla přejmenována na *Střední škola v Plasích*.¹⁰¹

Od roku 1948 můžeme nalézt provázanost doby komunistického režimu se školskou kulturou v mnoha směrech. Jako jeden z příkladů lze uvést povinné nařízení oslovování *soudružko učitelko, soudruhu učitelí* od původního oslovení *paní učitelko, pan učitelí*. Také zavedení povinné výuky ruského jazyka je jeden z faktů přátelství naší země se Sovětským svazem. Komunistický režim se projevil také v obsahu vyučovaných hodin. Například hodiny dějepisu obsahovaly zkreslené informace, jak to uvádí bývalá učitelka dnešního gymnázia Mgr. Mária Rálišová: „... *Dnes, když vidím učebnice dějepisu, je mi líto, že jsem nemohla mít stejné podmínky pro práci na hodině. A to bych se měla zmínit také o zkresleném podání historie z hlediska tehdy poplatného výkladu, včetně dějin KSČ, politických sjezdů této strany, atd...*“¹⁰²

Za doby komunistického režimu bylo vyučování angličtiny obzvláště obtížné. Nejen výuka jazyka, ale možnost vycestovat do anglicky mluvících zemí byla nulová, a to nejen pro žáky, studenty, ale i učitele plaského gymnázia a v podstatě všech škol tehdejší ČSR. Situace se změnila po roce 1989. Zde můžeme vidět jeden z příkladů dopadu revoluce na školství. Plaští

⁹⁹ SOUTNER, O., HUBKA, P. *Osm a půl století v plaské kotlině I.díl*, Plasy: Státní okresní archiv Plzeň-sever, 1996, s. 106.

¹⁰⁰ SOUTNER, O., HUBKA, P. *Osm a půl století v plaské kotlině I.díl*, Plasy: Státní okresní archiv Plzeň-sever, 1996, s. 106

¹⁰¹ SokA Plzeň-sever se sídlem v Plasích - Vitoušová M., Vild M., Burdová P. *Inventář Školy v Plasích 1872 - 1963*, Plasy 1987, s. 10.

¹⁰² *Almanach Gymnázia Plasy*, vydalo Gymnázium Plasy: 2005, s. 21-22.

studenti odjížděli na univerzitu v Newcastlu již v roce 1991 a každoročně pořádali se studenty pobyty v anglických rodinách, jazykové kurzy, zájezdy do Anglie a mnoho dalších aktivit, které byly za dob totality nepřípustné.

3.1.2.1 Jedenáctiletá škola – dnešní Gymnázium v Plasích

Významnou událostí pro Plasy v oblasti školství byl rok 1954. Tímto rokem byla plaská škola povýšena na Jedenáctiletou střední školu. Tato škola měla 8 postupných ročníků, které byly povinné a ročník devátý, desátý a jedenáctý byl dalším stupněm vzdělání, které bylo ukončeno maturitou.¹⁰³ Škola měla jednotné vedení a prvním ředitelem na nové Jedenáctileté škole se stal Dr. Václav Henžlík, který byl v ředitelském křesle do roku 1967, kdy byl nahrazen Jaroslavem Belblem. Na ředitelském postu se dále usadil roku 1977 Karel Lapský, po něm od roku 1988 Josef Henzl. Po revoluci se stal ředitelem v 1990 Josef Škop a první ředitelkou se stala roku 2002 Markéta Lorenzová, která je na tomto postu dodnes.

V roce 1955 byla v Plasích zřízena v budově jedenáctileté školy Lidová škola umění, která nabízela hodiny hry na housle, harmoniku, kytaru či klavír.

Roku 1956 se konala velká sláva v Plasích, protože první abiturienti pořádali v Plasích první maturitní večer (1. 12. 1956).¹⁰⁴ Již v roce 1957 proběhly první písemné maturitní zkoušky ve dnech 6. a 7. května - tyto zkoušky byly z českého a ruského jazyka.¹⁰⁵ Po písemných zkouškách, následovaly zkoušky ústní, které probíhaly v následujících dnech od 10. června. Zkušební dny byly rozděleny – 10., 11. a 12. června byly ústní zkoušky pro interní studium, 14. a 15. června poté pro večerní studium. K maturitním zkouškám bylo přihlášeno 45 žáků, s vyznamenáním prospělo 5 žáků, 39 prospělo a 1 žák musel maturitní zkoušku opakovat v době letních prázdnin.¹⁰⁶ První maturanti na plaské jedenáctileté střední škole úspěšně

¹⁰³ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích - Vitoušová M., Vild M., Burdová P. *Inventář Školy v Plasích 1872 - 1963*, Plasy 1987, s. 11.

¹⁰⁴ SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas, I. díl*, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 325.

¹⁰⁵ SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas, I. díl*, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 325.

¹⁰⁶ SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas, I. díl*, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 325.

zvládli maturitní zkoušky a slavnostní prohlášení prvních maturantů proběhlo 18. června v zámeckém sále za přítomnosti maturantů a hostů.

V roce 1957 má jedenáctiletka 15 tříd se 456 žáky, které má na starost 22. učitelů. Mezi učitele patřili např. Janouškovcová, Králová, Bejvančichá, Urban, Foldová, Svoboda a mnoho dalších. Ředitelem 11letky byl v této době Václav Henzlík. Jedenáctiletá střední škola v Plasích se v tomto roce zapojila jako pomoc na polích JZD. Ve dnech 10. - 18. října vykonali žáci deváté, desáté a jedenácté třídy a také příslušníci škol pomocné práce při sklizni bramborů v JZD Bohy, Bradeslav, Všehrady a Hedčany. Brigády se účastnilo 75 mládeže a bylo odpracováno 3 912 hodin, za tuto dobu bylo sklizeno 52 vagonů brambor.¹⁰⁷ Žáci plaské jedenáctileté školy se účastnili nejen brigády sklizně brambor, ale ve dnech 26. - 28. října roku 1957 se účastnila škola na brigádách při úklidu obce, kdy byly uklizeny parky.

Ve městě byla potřeba nové školní budovy, proto se od roku 1959 započalo s plány na realizaci nové budovy a s přípravnými pracemi. Doposud škola sídlila v budově dnešní Střední odborné školy obchodní a zemědělské a nyní měla být vybudována zcela nová budova v ulici Stará cesta. Samotná stavba začala roku 1960 a bylo na ni vyčleněno 6 milionů Kč.¹⁰⁸ Na stavbě nové školy odpracovali občané Plas mnoho brigádnických hodin, aby náklady nebyly tak vysoké.

V roce 1961 bylo odděleno řízení škol – vznikla základní devítiletá škola, která měla devět ročníků a jako druhá vznikla střední všeobecně vzdělávací škola, která měla desátý, jedenáctý a dvanáctý ročník. Jedenáctiletá škola dostala roku 1961 nový název – Střední všeobecná vzdělávací škola v Plasích a tento název ji provázal až do roku 1969, kdy se přeměnil na Gymnázium. Pod tímto názvem škola funguje dodnes.

19. srpna roku 1962 se konalo slavnostní otevření nové školní budovy s novým názvem.¹⁰⁹ V nové budově byly soustředěny základní devítiletá škola, střední všeobecně vzdělávací škola

¹⁰⁷ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas, I. díl*, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 339.

¹⁰⁸ SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích - Vitoušová M., Vild M., Burdová P. *Inventář Školy v Plasích 1872 - 1963*, Plasy 1987, s. 11.

¹⁰⁹ SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958 - 1965. *Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl*, 1958-1965, vypracoval Jan Mrkvička, s. 348.

a mateřská škola. Budova se skládala ze dvou dvoupatrových pavilonů, které měly dohromady 27 učeben, kabinety, odborné dílny a posluchárny. I přesto, že ještě nebyl plně dokončen pavilon s mateřskou školou, jídelnou, kuchyní, také nebyla dokončena tělocvična, zasedli v září 1962 první žáci do lavic nové školní budovy.

Rok 1957 znamenal pro jedenáctiletou školu první maturitní zkoušky, rok 1966 poté první studentský majáles.¹¹⁰

Politické události v roce 1968 se samozřejmě i v plaském školství. 21. srpna roku 1968 se učitelka střední všeobecně vzdělávací školy v Plasích Mgr. Marie Fránová (první vyučující žena na škole, která nastoupila do školy roku 1964) chystala se svými studenty na chmelovou brigádu na Ptyč. Celou situaci popisuje takto: *„Prožívali jsme všichni politické události, pořád plní nadějí do budoucna. 21. srpna 1968 jsem se chystala odjet se studenty a kolegy na chmelovou brigádu na Ptyč. Někdo nám v noci volal telefonem: „Puste si rádio!“ Se zděšením jsme si uvědomovali, že jsme obsazováni vojsky - Sovětskou armádou a ostatními vojsky Varšavské smlouvy. Nezapomenu na okamžiky, kdy jsme s kolegou Sadílkem scházeli z kopce od školy dolů a viděli jsme, jak se valí tanky směrem od Kralovic na Plzeň jeden za druhým. Byli jsme plni zděšení a zoufalství.“*¹¹¹

Škola procházela značným vývojem a změnami názvu. Nejprve se od roku 1954 jednalo o Jedenáctiletou střední školu v Plasích, v roce 1961 dostala škola název Střední všeobecně vzdělávací škola v Plasích. Tento název byl škole ponechán do roku 1969, kdy se škola opět přejmenovala na Gymnázium v Plasích. Takto byla pojmenována do roku 1974, kdy byl název opět změněn na Gymnázium Plasy a tento název nese škola i dnes.

Po zlomovém roce 1989 byl velký zájem veřejnosti i učitelů vrátit se k tradičnímu a především osvědčenému způsobu přípravy studentů na vysoké školy, tedy k osmiletému gymnázium. Již roku 1990 otevíralo gymnázium 3 primy a osmileté studium na škole nabízí studentům dodnes. Rok 1989 přinesl škole mnoho nových změn, ze škol vymizelo oslovování soudružko učitelko, soudruhu učitel, vymizely chmelové brigády, bylo zrušeno povinné vyučování ruského jazyka a zákaz učení se jazykům západním a v mnoha dalších směrech škola prošla změnou. V dnešní době se studenti již nemusí ztotožňovat s režimem, nemusí

¹¹⁰ SOUTNER, O., HUBKA, P. *Osm a půl století v Plaské kotlině II. díl. Plasy*: Státní okresní archiv Plzeň-sever, 1997, s. 139.

¹¹¹ *Almanach Gymnázia Plasy*, vydalo Gymnázium Plasy: 2005, s. 17. - 19.

stejně smýšlet, mohou říci plně svobodně svůj názor a ví, že za to nebudou potrestáni ani oni, ani jejich rodina.

3.1.2.2 Střední odborná škola

Dnešní Střední odborná škola sídlí v budově z roku 1934. Do této budovy, ve které sídlí dnes, se přestěhovala Střední odborná škola technická z Chýší po té, co byla budova uvolněna v roce 1962 z důvodu postavení nové školní budovy. Škola technická byla založena v Chýši roku 1959 na základě organizačních změn. Jednotná zemědělská družstva vytvářela slučováním větší ekonomické celky a také mechanizační prostředky přecházely ze strojních a traktorových stanic do družstev.¹¹² Díky těmto změnám byla potřeba nových pracovníků. Především pracovníků s odbornými znalostmi a s odborným vzděláním. Škola byla přestěhována z obce, protože tato obec nevyhovovala školským poměrům. Žáci zde studovali v zámecké budově a také zde byly nedostatečné podmínky pro praxi studentů.

Politickou provázanost se školskou oblastí nalezneme také na příkladu střední odborné školy zemědělské. Hlavním posláním této školy totiž bylo poskytnout vzdělané zemědělské odborníky se středoškolským vzděláním, a to pro okresy Plzeň - sever, Rokycany a částečně také Plzeň - jih. Pro potřeby praktické výuky bylo využito místní JZD *Rozvoj*. Ovšem ukázalo se, že bude nutno přizpůsobit tuto organizace požadavkům školy, a proto bylo JZD roku 1966 přeměněno ve školský statek. Nejen zemědělské odborníky vychovávala tato škola, ale i potřeba školených zemědělských kádrů, které si žádala doba, kladla na školu nároky. Pořádaly se zde krátkodobé kurzy pro funkcionáře i pracovníky družstev, také dálkové studium, při němž pracovníci družstev získávali kvalifikaci a teoretické znalosti, které zajisté potřebovali, aby plnili pětileté plány více než na 100 %.

Škola sloužila studentům z širokého okolí a k budově školy byly přiřazeny také internáty, které byly však umístěny v křídle zámecké budovy. Toto umístění však začalo být dosti nevyhovující a nouzové, a proto byl v 70. letech postaven internát. Škola se rozšiřovala o internát, dále pak v 80tých letech např. o přístřešky pro motorová vozidla, o tělocvičnu, hřiště či cvičiště pro výuku autoškoly.

¹¹² SOUTNER,O., HUBKA,P. *Osm a půl století v plaské kotlině I. díl*, Plasy: Státní okresní archiv Plzeň-sever, 1996, s. 108.

Škola má dlouholetou tradici a svoje jméno si udržela do dnešní doby. V roce 2011/2012 byla spojena s Gymnáziem pod jedno vedení a ředitelkou tohoto školského komplexu je Mgr. Markéta Lorenzová, která se ředitelského postu na gymnáziu chopila již v roce 2002 a letošním rokem může oslavit své desáté výročí v ředitelském křesle.

3.1.2.3 Mateřská škola

Poválečné období bylo svědkem nových sociálních poměrů, které si vyžádaly nový druh předškolního zařízení. Už v roce 1945 byla pocíťována potřeba mateřské školy, kterou město doposud nedisponovalo. Koncem roku 1945 byly opatřeny žádosti a potřebné dokumenty ke vzniku. Na jaře 1946 byly vyhlédnuty místnosti v konventu a téhož roku zde byl zřízen žňový útulek pro děti, který měl prozatím školku nahrazovat. Žňový útulek si však nevytvořil dostatečně příznivé mínění – personál nebyl dostatečně vyškolen a prostory, které mu byly vyčleněny, nebyly pro děti vyhovující. Konvent byl pro děti příliš stará, studená a vlhká budova. Díky těmto okolnostem bylo rozhodnuto, že se již jako prozatímní škola toto zařízení přestěhuje do školní budovy.¹¹³ Správy mateřské školy se ujal Rudolf Soukup, který stál u zrodu mateřské školy v obci. První učitelkou se stala Jiřina Benešová z Plas.

Na základě nového školského zákona ze dne 1. září roku 1948 byla správa mateřské školy osamostatněna a roku 1962 byla přestěhována do nové školní budovy na kopci. V 70. letech, po výrazné populační vlně, bylo nutno vyřešit nově vzniklý problém a to umístění všech dětí zaměstnaných matek. Tento problém byl vyřešen výstavbou 2 pavilonů mateřské školy, které byly postaveny přímo pod budovou školy, ve které je školka doposud umístěna. První pavilon se začal stavět v roce 1973 a o dva roky později byl slavnostně otevřen. V letech osmdesátých se staví druhý pavilon, dokončen je v roce 1983. Plaský zpravodaj popisuje stavbu druhého pavilonu takto: „*V roce 1980 byla zahájena výstavba II. pavilonu mateřské školy.... Obracíme se na všechny občany, aby pomohli při dokončování této stavby, aby co nejdříve sloužila našim dětem.*“¹¹⁴

Nejen v obsahu vyučovacích hodin dějepisu, češtiny a jiných předmětů na dnešním gymnáziu či střední odborné škole, ale také v práci s dětmi v mateřské škole se vyskytoval

¹¹³ Mateřská škola sídlila od roku 1947 v budově dnešní SOŠ.

¹¹⁴ Plaský zpravodaj č. 13, vydává Agitační středisko Plasy: duben 1982.

všudypřítomný socialismus. Důkazem tohoto tvrzení nalezneme v plaském zpravodaji z roku 1977. Pro zpravodaj poskytla článek J. Katančíková, o nové koncepci práce s dětmi píše takto: „...*Socialistická předškolní výchova důsledně uplatňuje jako hlavní princip kolektivismus a kolektivní zaměření výchovné práce. Všechny děti bez rozdílu jsou vedeny tak, aby své požadavky, chování a nároky neměřily především vlastním prospěchem, vlastními zájmy, nýbrž zájmy a potřebami kolektivu...*“¹¹⁵

3.2 Kulturní akce v Plasích

Oslavy osvobození, oslavy 1. Máje, Mezinárodní den žen, Mezinárodní den dětí, Mezinárodní družstevní den, manifestace, taneční zábavy, předávání občanských průkazů a mnoho dalších svátků a kulturních akcí probíhalo ve velkém stylu v období totality. Plasy poskytovaly svým občanům mnoho kulturních aktivit. Události tohoto typu jsou popisovány nejen v plaských kronikách, ale také např. v plaském zpravodaji.

Plasy nabízely v druhé polovině století mnoho zajímavých kulturních akcí. Zvláště v 70. letech procházela oblast kultury etapou výstavby rozvinutého socialismu. V tomto období se prohloubil socialistický charakter kultury, byla posílena její úloha ve společnosti, její významné poslání při výchově socialistického člověka, při zvyšování kulturní a vzdělanostní úrovně celé společnosti.¹¹⁶

3.2.1 Sbor pro občanské záležitosti

Ve městě byl v 70. letech (1972) zřízen Sbor pro občanské záležitosti, který se zabýval všemi druhy kulturních aktivit v Plasích – pod jeho správu patřilo např. předávání občanských průkazů, maturitních vysvědčení, plesů atd.

Město Plasy má v předávání maturitních vysvědčení již dlouholetou tradici. První maturitní vysvědčení byla slavnostně předána již v 50. letech a tato tradice přetrvala dodnes. V 70. letech bylo také tradicí slavnostní předávání občanských průkazů. Plaský zpravodaj

¹¹⁵ Plaský zpravodaj č.3 - 4, vydává Agitační středisko Plasy: 1977.

¹¹⁶ KOVÁŘ, M. *Únor 1948 a rozvoj kultury v Československu*, vydal Horizont, nakladatelství Socialistické akademie ČSSR, Praha 1987, s. 36.

o této události píše takto: „...tradicí se také stalo slavnostní předávání občanských průkazů našim patnáctiletým chlapcům a děvčatům. I pro další významné okamžiky života mladého člověka, má Sbor připraveny důstojné slavnostní akce, které zachovávají v mladých lidech hezké vzpomínky...“¹¹⁷

Sbor pro občanské záležitosti se nevěnoval jen mladým lidem, ale také starším občanům města. Právě tyto občany navštěvovali členové Sboru při různých příležitostech - oslavy MDŽ, životní jubilea apod. Při osobních gratulacích jim předávali i drobné dary.¹¹⁸ Sbor připravoval také krásné zážitky pro manželské dvojice, které slavily výročí padesáti let, tedy zlaté svatby.

Mezi další kulturní akce Sboru patřilo také organizování besed. Besedy se konaly v Plasích s plaskými důchodci, nebo v Domově důchodců v Horní Bříze, kam zajížděly členky Sboru několikrát do roka. Nejen besedy, ale také např. recitace při svatbách, obstarání a zajištění hudby při svatbách či pohřbech - to vše byla práce Sboru pro občanské záležitosti. Místní zpravodaj o činnosti sboru píše takto: „Činnost Sboru je tedy velmi rozmanitá a stálá, mnohé akce se tradičně opakují a my je proto často považujeme nesprávně za úplnou samozřejmost. Každá akce Sboru ale vyžaduje od svých členů mnoho drobné práce, neustálou přípravu a pozornost, velké sebeovládání a takt, trpělivost. Sbor reaguje i na významná výročí celé naší společnosti, jak ukázala letošní beseda s 30letými občany, uspořádané k 30. výročí Vítězného února. Važme si proto více činnosti členů Sboru a do další záslužné práce jim popřejme mnoho dalších úspěchů...“¹¹⁹

3.2.2 Oslavy 1. Máje

Oslavy 1. Máje byly ve znamení ulic plné lidí. Lidí, kteří provolávali slávu své vlasti, své straně, svým představitelům a samozřejmě 1. Máji, tedy svátku pracujících celého světa. Májové oslavy probíhaly v duchu socialistických myšlenek. Lidé byli vyzýváni, aby zdobili své domy a přispěli tím k výzdobě celého města. Plaští studenti svátek 1. Máje vnímali takto: „Úkolem nás, občanů socialistického státu, je podporovat tyto pracující v jejich boji proti

¹¹⁷ Plaský zpravodaj č. 5, vydává Agitační středisko Plasy: říjen 1978.

¹¹⁸ Plaský zpravodaj č. 5, vydává Agitační středisko Plasy: říjen 1978.

¹¹⁹ Plaský zpravodaj č. 5, vydává Agitační středisko Plasy: říjen 1978.

vykořisťování, aby 1. Máj byl svátkem svobodné práce bez vykořisťování pro všechny pracující, svátkem lásky mezi národy, svátkem klidu a míru na celém světě, skutečným máchovským májem."¹²⁰

Historie 1. Máje spadá do roku 1886, kdy se první květen stal bojem za osmihodinovou pracovní dobu. Chicagští dělníci povstali a požadovali zkrácení pracovní doby. Toto povstání bylo však potlačeno a výsledkem bylo několik poprav, které byly vykonány 11. listopadu v Chicagu. Tento čin však nezůstal bez odezvy a francouzskými odboráři byl 1. květen zvolen za Svátek práce.¹²¹ A tak se již v roce 1890 poprvé slavil 1. Máj. Slavil ve velkých městech Evropy a slavil se také poprvé i v Praze.

V Plasích se poprvé Svátek práce slavil v poválečném roce 1946.¹²² V tomto roce čítal prvomájový průvod 2100 lidí (v průvodu byli nejen obyvatelé Plas, ale např. i skupina obyvatel Kaznějova), v průvodu byl přítomen také sovětský voják.¹²³ Rok 1948 znamenal pro prvomájové oslavy jistotu, že nyní už nikdo nebude májové manifestace rozhánět. Průvod v roce 1948 čítal 4000 lidí, které doprovázela hudba. Májové slavnosti se staly rok od roku monumentálnější a slavnostnější. Zvláště významné pro Plasy byly májové oslavy v letech 1965, 1970 a 1971¹²⁴ kdy do města zavítali sovětsí osvoboditelé Plas - generál Timofej Ivanovič Volkovič a Jemeljan Ivanovič Vasilenko.¹²⁵

Obyvatelé města byli k oslavám zváni různými formami - např. rozhlasem, vyhláškami apod. Od roku 1977, kdy se začal vydávat plaský zpravodaj, jsou lidé zváni na oslavy prostřednictvím místních novin. Zpravodaj z roku 1977 zve na oslavu 1. Máje a na 32. výroční osvobození slovy: „*Vážené soudružky, soudruzi, přátelé a milá mládeži! Zveme Vás na tradiční střediskové Májové oslavy v Plasích.*“¹²⁶ Na programu oslav v roce

¹²⁰ Plaský zpravodaj č.3 - 4, vydává Agitační středisko Plasy: 1977.

¹²¹ Dostupné na: <http://www.blisty.cz/art/17905.html>, 4. 4. 2012.

¹²² Plaský zpravodaj č.3 - 4, vydává Agitační středisko Plasy: 1977.

¹²³ Plaský zpravodaj č.3 - 4, vydává Agitační středisko Plasy: 1977.

¹²⁴ V roce 1971 opět přijel do města Jemeljan Ivanovič Vasilenko, tentokrát v doprovodu své dcery. Byli přivítáni v místní škole a zahájili ve městě prvomájové oslavy. Po třítýdenní návštěvě města odjíždí zpět do SSSR.

¹²⁵ Plaský zpravodaj č.3 - 4, vydává Agitační středisko Plasy: 1977.

¹²⁶ Plaský zpravodaj č.1, vydává Agitační středisko Plasy: 1977.

1977 bylo: Hovory s mládeží v sále Pod nádražím, kulturní večer k 107. výročí narození V. I. Lenina v sále kina, národní směna na počest květnových dní, vystoupení sovětského kulturního souboru pro plaské školy, tradiční mírové ohně na plaských kopcích. Program na oslavu byl takovýto: sraz místního průvodu u školy, průvod do areálu Velká louka, od devíti hodin probíhala manifestace a v odpoledních hodinách byl na programu fotbalový turnaj na hřišti TJ Sokol, kdy se o přestávce losovala májová tombola. Oslavy trvaly několik dní a ukončeny byly 7. května v 17:00 položením věnců u Památníku osvobození.¹²⁷

3.2.3 Oslavy výročí VŘSR

Oslavy VŘSR neboli oslavy Velké říjnové socialistické revoluce, byly jedny z mnoha oslav na programu obyvatel tehdejší socialistické vlasti. Velká říjnová socialistická revoluce se zapsala do historie v roce 1917, když v Rusku přivedla tato revoluce bolševiky k moci. Oslavy VŘSR byly ve stylu ohňostrojů a lampiónových průvodů. Samozřejmou součástí výzdob byly portréty V. I. Lenina.

Rok 1977 byl, a to nejen pro Plasy, ve znamení velkolepých oslav šedesátého výročí říjnové revoluce. Místní zpravodaj popisuje VŘSR takto: „*Letošní rok je rokem, v němž všechen pokrokový lid světa vzpomene Velké říjnové socialistické revoluce. V tomto roce je to totiž právě 60 let, kdy nastal revoluční převrat v celé historii lidstva, kdy tisíciletou vládu boháčů vystřídala nová, humánnější epocha - epocha vlády pracujícího lidu. Vykořisťovaná dělnická třída na celé jedné šestině světa se osvobodila z tisícileté poroby mocných a začala budovat spravedlivý svět pro všechny...*“¹²⁸ Oslava 60. výročí VŘSR opět trvala několik dní, konkrétně od 5. listopadu 1977 do 8. prosince téhož roku. Na programu bylo např.: Pietní akt u Památníku osvobození v Plasích, manifestace pracujících a mládeže Plas k 60. výročí VŘSR. Program obsahoval také přednášky na téma např. Ukrajina. Plaské kino Střela v souvislosti s oslavami promítalo sovětské filmy a ve městě byla pořádána také prodejní výstava sovětských knih.

¹²⁷ Plaský zpravodaj č.1, vydává Agitační středisko Plasy: 1977.

¹²⁸ Plaský zpravodaj č.1, vydává Agitační středisko Plasy: 1977.

3.3 Kulturní místa v Plasích, která vzdávala hold socialismu

3.3.1 Náměstí prezidenta Klementa Gottwalda

V lednu 1949 bylo jednání o náměstí, které mělo zvelebit město. Byl ustanoven souhlas místním národním výborem o zřízení parkového náměstí, které mělo dodat nový kulturní rozměr městu a mělo být vybudováno na počest IX. sjezdu KSČ. Jednomyslně bylo usneseno, že nové náměstí ponese jméno prezidenta Klementa Gottwalda. Po odsouhlasení návrhu na výstavbu náměstí v Plasích, byl požádán správce plzeňských zahradnických společností Kmínek, aby zhotovil návrh, jak bude náměstí vypadat. Kmínek přijíždí do Plas 17. února, aby si zde důkladně prohlédl prostranství, které má přebudovat na náměstí. Kmínek musel vypracovat plán na úpravu tohoto prostoru a na jaře se již muselo začít se výstavbou.

Podle plánů se již od dubna začalo pilně pracovat. Vedením prací byl pověřen Jaroslav Vavřík a také Josef Patejdl. Na výstavbě se pilně pracovalo dva měsíce. Hodnota nákladů činila 173 325 Kčs, přičemž původní rozpočet byl 163 821 Kčs.¹²⁹ Celkem bylo odpracováno 5930 hodin a všech prací se účastnilo zhruba 200 osob.

V Praze dne 21. května 1949 byl napsán dopis Dr. Štefanem Raisem z kanceláře prezidenta republiky (vedoucí odborový přednosta), kterým bylo povoleno pojmenování tohoto náměstí. Dopis je zaznamenán v místní kronice: „*Ministerstvo vnitra předložilo přípisem Zn.171514/5-1949-I/3 ze dne 17. května 1949 Vaše usnesení o pojmenování parkového náměstí jménem pana presidenta republiky Klementa Gottwalda. Dovoluji si Vám oznámiti, že pan prezident vzal Vaše usnesení se souhlasem na vědomí a z jeho příkazu Vám děkuji za milou pozornost, kterou jste mu prokázali.*“¹³⁰ Tímto dopisem již nic nebránilo k dokončení náměstí v Plasích.

Místní organizace KSČ naplánovala dokončení a slavnostní odhalení tohoto náměstí na 29. května roku 1949. Městský výbor KSČ srdečně pozval pozvánkami všechny místní obyvatele, aby se účastnili slavnostního předání veřejnosti náměstí prezidenta republiky Klementa Gottwalda v Plasích. Předání náměstí bylo ve formě slavnosti, která začala v 10. hodin zahráním státní hymny. Poté celou slavnost zahájil Prantner na předem připravené tribuně. Prantner předal náměstí do péče národního výboru. Slavnostním řečníkem byl

¹²⁹ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 93.

¹³⁰ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas*, I. díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 93.

Dr. P. Anzebacher, mezi další řečníky patřili také Vavřík, Stretti, Jícha, Janata, Nová, Mixová. Na slavnosti bylo přítomno kolem 400 lidí, kteří byli svědky nejen slavnostního předání hotového náměstí, ale pro přítomné byl také připraven koncert vojenské hudby a večer byla taneční zábava.

Plasy v květnu roku 1949 měly své nové náměstí pojmenované podle prezidenta republiky Klementa Gottwalda. Do dnešních dnů se již toto náměstí nedochovalo a Plasy dnes žádné náměstí nemají.

3.3.2 Památník osvobození

Plasy vykazovaly vděčnost socialismu nejen novým náměstím, ale byl přijat také nový návrh na vybudování památníku, který měl být součástí plaského centra. Památník měl být postaven obětem II. světové války, ale také jako památka na osvobození roku 1945 Rudou armádou.

Myšlenka postavit v Plasích památník se zrodila počátkem roku 1955. Jako první, kdo přišel s myšlenkou postavit v Plasích památník, byla plaský občan Josef Kydlíček. V této době, tedy v roce 1955, byl náměstek předsedy místního národního výboru Plasy a povoláním technolog Západočeských keramických závodů v Horní Bříze.¹³¹ Josef Kydlíček dovedl dokonce realizaci své myšlenky a začalo se pracovat na památníku. Na návrhu pracovali dva sochaři, výtvarníci Jan Kavan a Jan Simota, kteří nechtěli jako ústřední motiv vojáka, ale hlavní postavou památníku se stala žena, jako dárkyně života, válkou nesmyslně mařeného.¹³² Jan Kavan a Jan Simota vytvořili sádrový model, který byl schválen nejen městským národním výborem (MNV), ale také uměleckou komisí v Praze. MNV ustanovil pro výstavbu památníku pracovní skupinu, která měla zajistit vše potřebné k výstavbě a dohlížet na průběh stavebních prací. Předsedou této komise byl ing. Emanuel Herot¹³³ a členy Karel Sporka, který se věnoval technickým záležitostem, dále Josef Šašek, což byl hospodář, Jaromír Rott, který měl na starost propagaci a M. Ročenovič, který měl zajistit pracovní síly.¹³⁴

¹³¹ PALMA, J. *Památník osvobození v Plasích – po vzniku a tvůrčích osobností*, Plasy: 2005, nestr.

¹³² PALMA, J. *Památník osvobození v Plasích – po vzniku a tvůrčích osobností*, Plasy: 2005, nestr.

¹³³ Herot byl pověřen nejen stavbou základů v roce 1956, ale i samotnou stavbou památníku. Emanuel Herot byl ředitel Lesního závodu Plasy a člen rady místního národního výboru. Byl velice pracovitý a výborný organizátor a svůj úkol úspěšně zvládl.

¹³⁴ PALMA, J. *Památník osvobození v Plasích – po vzniku a tvůrčích osobností*, Plasy: 2005, nestr.

Památník byl navržen Kavanem a Simotou, ovšem na práci samotného památníku ve skutečné velikosti pracovali sochaři ing. Podmol a Jirava. Socha byla zhotovena v Západočeských keramických závodech v Horní Bříze, ve městě nedaleko od Plas. Plaský památník je tak jeden z největších keramických památníků na celém území České republiky. Sochařům při práci pózovala dělnice z keramických závodů z oddělení kamnární. Socha má na sobě pouze lehký šat, ovšem dělnice, která stála jako inspirace, byla oblečena v pracovním šatě a tak oba umělci museli mít dostatečně bujnou fantazii. Socha byla dokončena Podmolem a Jiravou pod vedením Kavana a Simoty.

Začalo se jednat o konkrétním místě, kde bude památník postaven. Umístění památníku navrhl ing. Mojžíš, který pocházel z Rokycan, ve spolupráci se zahradním architektem Kmínek. První návrh na umístění byl v parku Bedřicha Smetany. Ovšem vzhledem k rozporným názorům a nesouhlasu plzeňské památkové péče se od tohoto místa ustoupilo. Bylo tak vybráno nové místo a památník osvobození se stal součástí nového parku na náměstí Klementa Gottwalda. Vhodné místo se tak našlo uprostřed města a bylo vybráno také díky dvěma smutečným vrbám, které dokreslovaly pozadí za památníkem. Ovšem obě tyto vrby byly zničeny vichřicí, větší smuteční vrba byla zničena v roce 2001 a menší vrba v roce 2004. Díky poničení musely být oba stromy pokáceny. I přesto, že vichřice lámaly větve stromů v blízkosti památníku, ten nebyl ani v jednom případě poničen.

Závěrečné fáze stavby památníku probíhala v roce 1957. Po dostavění památníku byla socha ženy zakryta plátnem a čekala na slavnostní odhalení. Tato kulturní událost byla naplánována na 18. srpna roku 1957. Odhalení provedl za velké účasti lidí hlavní řečník generál Čeněk Hruška. Plaská kronika I. uveřejnila část popisu Rudého práva, které se zabývalo touto událostí ve své číslu 19. 8. 1957: „*Je umístěn v krásném parku, při jehož úpravě pracovali občané Plas několik tisíc hodin dobrovolných brigádnických hodin...*“¹³⁵ Slavnostní odhalení památníku proběhlo roku 1957, Plasy měly již od roku 1949 nové náměstí prezidenta Klementa Gottwalda, nyní také Památník osvobození s nápisem – *1945 O, Lidstvo! Staletý tvůj o svobodě sen se mění v skutek, v bílý, volný den! Jan Neruda*

Oproti náměstí Klementa Gottwalda se Památník osvobození dochoval ve městě dodnes. Památník je symbol osvobození, ale také poděkování těm, kteří položily své životy na bojištích druhé světové války. Avšak nejen tento památník je symbolem osvobození Rudou

¹³⁵ SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas, I.* díl, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup, s. 291.

armádou. Na plaské louce se nachází další z památek na konec války a osvobození. Zde je umístěn památník v podobě kamenného kvádrů s černou lesklou deskou, na které stojí: „*Zde ukončila v roce 1945 svoji bojovou cestu Rudá armáda*“

3.4 Výstavba a zvelebování města od roku 1945

Plasy se již v 19. století za dob Metternicha staly kulturním a historickým centrem celého regionu. Metternich zde budoval průmysl a mnoho přestaveb po celém městě. Za jeho dob zaznamenaly Plasy největší přírůstek obyvatel. V souvislosti s oběma světovými válkami se počet obyvatel snížil. Po konci druhé světové války Plasy přichází o další obyvatelstvo, protože necelých sedm set obyvatel se stěhuje do pohraničí. Plasy tak v tomto období pocítují útlum ve svém vývoji. Tento útlum měl být však zlomen novým režimem a z Plas se mělo vybudovat nové socialistické město, které bude chloubou celého regionu.

3.4.1 Rozkvět města v poválečném období

Konec čtyřicátých let znamenal velký zlom a převrat pro město. Město se opět početně rozrůstá a stává se z něho školské a kulturní centrum s turistickým zájmem. V roce 1949 se Plasy staly okresním městem a tento statut znamenal mnoho změn a úprav ve městě. Již v roce 1949 byl prostor před konventem upraven na náměstí prezidenta Klementa Gottwalda a v roce 1957 se stal součástí náměstí, největší keramický památník svého druhu v České republice, Památník osvobození.

Z hlediska dopravního spojení byly ve městě v roce 1948 3 autobusové linky a téměř o 10 let později, v roce 1957, těchto linek bylo již 17. Silnice v Plasích byly postupně budovány a ty staré upravovány. Hlavní silnice procházející městem dostala název – Třída Rudé armády¹³⁶

V roce 1946 si město dává za cíl vybudování vodovodu ve městě¹³⁷ a výstavbu bytových jednotek.¹³⁸ Bytové jednotky se staví v druhé polovině čtyřicátých let v městské části U Verku a tyto byty byly určeny rodinám členům SNB. Národní výbor se v těchto letech stará

¹³⁶ V 60. letech se tento název změnil na Ulice Ludvíka Svobody.

¹³⁷ Vodovod je v jednání od roku 1946, až v roce 1956 se začíná s výstavbou a je dokončen v roce 1964.

¹³⁸ První poválečná výstavba – bytovka Křivák, byla postavena již v roce 1949.

o zvelebování obce – jsou zkrášlovány místní parky, opravují se cesty. V roce 1948 se také začíná v městě s výstavbou místního letiště nad Ryplíčkou. Na této výstavbě má značný podíl plaská mládež, která zde pracovala na dobrovolnických brigádách.

3.4.2 Budování města v padesátých a šedesátých letech

Dokladem budování města v padesátých letech je např. vybudování silnice pod nádražím, postavení traktorové strojní stanice či stavba dalších bytových jednotek¹³⁹ V Plasích byla dále v roce 1957 postavena nová čerpací stanice. V padesátých letech proběhlo zestátnění služeb a združstevnění obchodu, a tak se po celé zemi vytvářela lidová družstva a státní podniky různých druhů. V roce 1950 tak v Plasích vzniká lidové spotřební družstvo Jednota. Město má také jednotné zemědělské družstvo, které se nacházelo nejen v Plasích, ale také např. v Žebnici a Nebřezinech. V roce 1950 proběhlo znárodnění živností místních řemeslníků a soustředění do komunálních služeb, a proto se začalo s výstavbou komunálního podniku. V roce 1951 vzniká z bývalé metternichovské lesní správy lesní závod, který obhospodařuje lesy v celé východní polovině okresu.

V roce 1957 byla zahájena výstavba požární zbrojnice, která byla brigádnickou prací vybudována během tří let. Při této stavbě bylo odpracováno několik tisíc brigádnických hodin.¹⁴⁰

Z kulturní oblasti lze zmínit fakt, že Plasy začaly v roce 1950 vydávat vlastní noviny s názvem *Plasko buduje*. Mimoto byl zřízen ve městě v roce 1954 okresní dům osvěty, o rok později okresní knihovna. Nutno nezapomenout, že mezi léty 1948 - 1956 sídlil ve městě v konventních místnostech krajský archiv, předchůdce dnešního Státního oblastního archivu v Plzni.

Šedesátá léta jsou ve znamení dalšího zvelebování města a dalších staveb. V obci byl v roce 1960 nově zaveden rozhlas po drátě, který měl zaručit bezproblémovou informaci svých občanů. Na počátku šedesátých let byl u řeky vybudován tzv. dům řemesel a košíkárna. V tomto období se také dbalo na kulturní vyžití občanů Plas. V roce 1961 zahájeny kurzy

¹³⁹ V roce 1956 se staví bytové jednotky na Střelnici.

¹⁴⁰ Plaský zpravodaj č.1, vydává Agitační středisko Plasy: 1977, nestr.

společenské výchovy a tance, roku 1962 bylo otevřeno místní muzeum a plaská knihovna zaznamenala velký nárůst počtu čtenářů.

V roce 1962 vyrostl za Verkem chatový tábor s restaurací. Chatový tábor měl terasový vzhled a díky tomuto vzhledu si později vysloužil název Barrandov.

Roku 1962 byla dokončena nová školní budova *na akademickém vršíčku*, do které denně docházely stovky dětí a to nejen z Plas, ale i z okolních vesnic. Školní budova poskytovala jedenáctileté vzdělání, ale byla zde umístěna také školka, která byla v jednání od roku 1946. V 70. letech, po výrazné populační vlně, bylo nutno vyřešit nově vzniklý problém a to umístění všech dětí zaměstnaných matek. Tento problém byl vyřešen výstavbou 2 pavilonů mateřské školy, které byly postaveny přímo pod budovou školy, ve které je doposud školka umístěna.

V roce 1964 byl v Plasích dostavěn vodovod, který byl stavěn v letech 1956 - 1964. O dva roky později, tedy v roce 1966, proběhala ve městě kolaudace nově postavené přehrady, která zásobovala vodou kaznějovskou chemickou továrnu a občanům města a chatařům poskytovala pěkné přírodní prostředí.

V letech 1966 - 1968 byl v Plasích vybudován pionýrský tábor Máj, který sloužil dětem nejen v létě, ale také v zimě jako internáty či škola v přírodě. Máj je oficiálně otevřen až roku 1970 a od tohoto roku poskytuje celkem 170 dětem pobyt v krásné přírodě města Plas.

V šedesátých letech je postavena plaská pekárna a pod ní byly stavebním družstvem Střela vystavěny další nové bytové jednotky. V roce 1965 nově postavená pekárna zahajuje svoji činnost a svými výrobky zásobuje téměř polovinu okresu.¹⁴¹

Roku 1968 vyrůstají další bytové jednotky, které staví stavební družstvo Střela. V tomto roce se dokončují budovy Jednoty, dále Zemědělského nákupního a zásobovacího podniku.

¹⁴¹ SOUTNER,O., HUBKA,P. *Osm a půl století v plaské kotlině II.díl*, Plasy: Státní okresní archiv Plzeň-sever,1996,s. 114.

3.4.3 Rozvoj města v letech 70. a 80.

I přesto, že jsou šedesátá léta plná stavebních prací a zakládání nových podniků, dochází v osmdesátých letech k rušení podniků. Již roku 1967 je zrušen pivovar a v roce 1977 je dále zrušena pila.¹⁴² A tak v sedmdesátých a i v osmdesátých letech je v Plasích málo pracovních podmínek a lidé musí do zaměstnání dojíždět např. do Kaznějova či Plzně.

I pro sedmdesátá léta byl připraven bohatý program staveb a úprav. Již v roce 1970 se buduje silnice z Plas do Horního Hradiště. V roce 1970 je postavena a otevřena nová prodejna Jednoty se střediskem výuky učňů. 1972 se staví v Plasích prodejna zeleniny, o pět let je postaveno pěkné obchodní středisko Severka, v němž jsou soustředěny obchody z dřívějších těsných prostorů v soukromých domech

Z kulturního hlediska je nutno zmínit, že v roce 1972 se instaluje ve městě Muzeum osvobození, které získá v roce 1983 krajský charakter. Toto muzeum se však do dnešní doby nedochovalo.

I léta sedmdesátá byla léta výstavby nových bytových domů. V tomto období se po Plasích stavěly další bytové jednotky. Nejprve jsou stavěny bytovky pod školou. Dále jsou vystavěny v roce 1974 čtyři nové bytovky v plaské části na Drahotíně a stavby pokračují i do dalších let, protože v roce 1978 je postavena první bytovka v Potoční ulici.

Město mělo od roku 1950 obřadní síň pro novomanžele, nyní potřebovala změnu a tato změna se uskutečnila v roce 1976, když Plasy dostaly novou moderní obřadní místnost.

Plasy se v sedmdesátých letech dočkaly výstavby budov mateřské školky – v roce 1975 je otevřen první pavilon mateřské školy. V roce 1983 je otevřen další pavilon mateřské školy. Roku 1978 - 79 mělo pro plaské školství velký význam postavení nového internátu pro studenty středních škol. Místní zpravodaj z 18. října roku 1978 komentoval tuto stavbu takto: *„Mnozí z nás si ani nevšimnou nové stavby, která rychlým tempem roste u SZTŠ v Plasích. Budova bude sloužit jako internát pro studenty zemědělské střední školy. Toto zařízení je důležitým krokem k uskutečnění cíle, vytvořit z Plas středisko školství v severní části okresu Plzeň - sever.“*¹⁴³

¹⁴² SOUTNER,O., HUBKA,P. *Osm a půl století v plaské kotlině II.díl*, Plasy: Státní okresní archiv Plzeň - sever,1996, str. 113.

¹⁴³ *Plaský zpravodaj č. 5*, vydává Agitační středisko Plasy: říjen 1978, nestr.

Součástí stavebního programu z roku 1977 bylo dokončení stavby velkého obchodního střediska a také uskutečnění výstavby společenského a kulturního zařízení na Velké louce. Prostranství Velké louky v Plasích bylo díky stavebnímu plánu svědkem mnoho úprav. Velká louka se pod patronátem Svazu československo - sovětského přátelství upravuje jako přírodní park a také jako shromaždiště pro větší veřejná vystoupení a veřejné akce. Na Velké louce je instalován v roce 1979 památník Sovětské armády a prostor louky je pojmenován jako *Areál československo - sovětského přátelství*. Téhož roku byla otevřena na Velké louce restaurace, která posloužila návštěvníkům při různých kulturních akcích. Celý areál plaské louky byl dokončen v roce 1980.

Jen pro zajímavost v roce 1978 byla při výstavbě města vytvořena hodnota díla za 2 miliony 560 tisíc a bylo odpracováno 53 000 brigádnických hodnot.¹⁴⁴

V osmdesátých letech byla pro město zrekonstruována lékárna v budově kina (*zde je dodnes*), dále získala místní knihovna nové prostory v historickém objektu - v zámku. Roku 1987 se začalo se stavění polikliniky, která měla sloužit plaským občanům, avšak ta nebyla nikdy dostavěna.

Po revoluci 1989 město prožilo a ještě prožívá další změny podobně jako v celé republice - především privatizaci obchodní sítě a služeb. V této době je likvidován komunální podnik služeb a v privatizačních aukcích jsou vydraženy a prodány obchody, restaurace a podobná zařízení, jako jsou obchodní středisko, sklad zeleniny atd. Ve městě probíhá plynofikace, před dokončením je čistička odpadních vod, v Potoční ulici se dostavuje dům s pečovatelskou službou.¹⁴⁵ Rok 1989 znamenal pro plaskou výstavbu např. postavení nové budovy pošty naproti radnici, postavena byla také nová tělocvična a hřiště u dnešní odborné školy. Tímto rokem skončilo velké socialistické budování pro Plasy i pro celou nově demokratickou republiku.

¹⁴⁴ SOUTNER,O., HUBKA,P. *Osm a půl století v plaské kotlině II.díl*, Plasy: Státní okresní archiv Plzeň - sever,1996, s. 114.

¹⁴⁵ HURT,M.HUBKA P.,SOUTNER O. *Plasy-850 let*, nakladatelství Granát, 1994, s. 16.

4. ZÁVĚR

Město Plasy má velmi bohatou a zajímavou historii. Ve své bakalářské práci jsem se pokusila nastínit problematiku poválečného období. Jako hlavní zdroj informací mi posloužily městské kroniky. Další informace jsem vyhledala také v místním zpravodaji či školním almanachu. Velmi si cením osobního setkání s místními pamětníky panem Sadílkem a panem Šimandlem. Vyprávění pana Sadílka jsem zahrnuje do své práce a díky němu jsem si mohla udělat lepší představu o době komunistického režimu ve městě, ve kterém žiji. O době, které znám z vyprávění rodičů a prarodičů.

Přínosem mé bakalářské práce je nastínění problematiky propojenosti politiky a kulturního života v Plasích, to jak se komunismus odrážel v každodenní společnosti města a celé země. Práce s kronikami a práce s pamětníky přinesla nové informace o komunistickém režimu v Plasích, které dosud o Plasích nebyly publikovány.

Komunistický režim se odrážel ve všech sférách tehdejší společnosti. V hospodářství, ekonomice, školství, ale i soukromém životě každého jedince. Plasy jsou jedním z příkladů měst, kde se komunistické straně velmi dobře dařilo. Vznikla ještě před tím, než se komunisté definitivně chopili moci v roce 1948. Komunismus byl v Plasích minulém století všude přítomný. Jako příklad lze uvést stavby, které byly pojmenovány po komunistických představitelích či jmény, ze kterých lze snadno určit, v jaké době byly zřízeny – jedná se např. o *náměstí Klementa Gottwalda* či např. areál Velké louky, který byl nazván *Areál československo - sovětského přátelství*. A stejně jako komunistický režim došel ke svému konci roku 1989, stejně tak vymizely postupem času památky socialismu ve městě. Náměstí Klementa Gotwalda bylo zrušeno, Areál československo - sovětského přátelství se dnes jmenuje Velká louka. Pouze Památník osvobození stojí dodnes v městském parku u silnice. A stejně jako vymizely z města památky se socialistickým názvem, vymizely také socialistické slavnosti z plaských ulic. Dříve velké oslavy jako oslavy 1. Máje, oslavy VŘSR, MDŽ a mnoho dalších, to už jsou jen vzpomínky plaských pamětníků. Dnes se již žádné manifestace, průvody a projevy k oslavám osvobození Rudou armádou ve městě nekonají.

Za nedlouho tomu bude již čtvrt století, kdy se prolomila hráz socialismu a v České republice se ujal vlády nový demokratický režim. Rok 1989 a rok 1990 se zapsaly do naší historie velkým tučným písmem. Byly to roky, které přinesly svobodu. Byly to roky, které s sebou přinesly první svobodné volby po více než čtyřiceti letech. Tyto volby uzavírají další epochu

našich dějin. Epochu, která se v dnešní době, především z pohledu mladých lidí, přehlíží a je opomíjená. Zde je nutnost upozornit na chyby a dbát na to, aby se lidé z těchto chyb poučili a tyto chyby se již nikdy neopakovaly.

5. RESUMÉ

The main topic of this bachelor work is a history of Plasy after the World War II. I try to refer to the cohesion of political regime and ordinary lives of people from the small town Plasy. The conceptions of policy and culture weren't separate in the last century, so this work is focused on the cultural life in Plasy during 1945 – 1989, when the communism reigns in the Czech republic.

The main resources for this work is the city chronicle and other documents like the city bulletin and the school almanac. I am inspired by the books, which were written by Oldřich Soutner, Petr Hubka and Miroslav Hurt. These authors examine the history of Plasy from the foundation in 1144 to 90th the 20th century. This study is also based on the interviews with local witnesses Mr. Šimandl and Mr. Sadílek. The Mr. Sadílek's story is include to this bachelor work, because it helps to better explain an influence of communistic regime to the ordinary life in Plasy. I use the contemporary chronicle photos and one's own photos.

The benefit of this study is the explanation of connection between the policy and the cultural life in Plasy and the explanation of how the communism is projected to daily society of this specific city and whole country. The analysis of chronicles and interviews with witnesses brings the new informations about communistic regime in Plasy, which have not yet been published.

6. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

6.1 Seznam pramenů

SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945 - 1957. *Kronika obce Plas, I. díl*, 1945 - 1957, vypracoval Rudolf Soukup.

SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958 - 1965. *Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl*, 1958 - 1965, vypracoval Jan Mrkvička.

SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1966 - 1968. *Kronika Plasy okres Plzeň-sever, III. díl*, 1966 - 1968, vypracoval Jan Mrkvička.

SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1968 - 1971. *Kronika Plasy okres Plzeň-sever, IV. díl*, 1968 - 1971, vypracoval Jan Mrkvička.

SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1972 - 1978. *Kronika města Plas, V. díl*, 1972 - 1978, vypracoval Jan Mrkvička.

SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1979 - 1989. *Kronika Plasy okres Plzeň-sever, VI. díl*, 1979 - 1989, vypracoval Oldřich Soutner.

SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích - Nová, K., Hubka, P. *Inventář KSČ - Okresní výbor Plzeň sever (1945 - 1960)*, Plasy 2005, číslo pomůcky 161.

SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích - Nová, K., Hubka, P. *Inventář KSČ - Okresní výbor Plzeň sever (1960 - 1990)*, Plasy 2005, číslo pomůcky 162.

SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích - Vitoušová M., Vild M., Burdová P. *Inventář Školy v Plasích 1872 - 1963*, Plasy 1987.

Plaský zpravodaj č.1, vydává Agitační středisko Plasy: 1977.

Plaský zpravodaj č. 3 - 4, vydává Agitační středisko Plasy: 1977.

Plaský zpravodaj č. 5, vydává Agitační středisko Plasy: říjen 1978.

Plaský zpravodaj č. 7, vydává Agitační středisko Plasy: říjen 1979.

Plaský zpravodaj č. 13, vydává Agitační středisko Plasy: duben 1982.

6.2 Seznam použité literatury

DIENSTBIER, J., ŠILHÁN V., ŠIMON B., LÁNSKÝ K. *Srpen 1968*, vyd. a naklad. Práce, Praha: 1990.

EMMERT, F. *Rok 1968 v Československu*, nakladatelství Vyšehrad, Praha: 2007.

HURT, M., HUBKA, P., SOUTNER, O. *Plasy – 850 let*, nakladatelství Granát, Horní Bříza: 1994.

KODÝTEK, Z. *Pražské jaro a Sametová revoluce ve světle dnešku*, vydal: JUDr. Jaroslav Weber, Praha 10 : 1999.

KOVÁŘ, M. *Únor 1948 a rozvoj kultury v Československu*, vydal Horizont, nakladatelství Socialistické akademie ČSSR, Praha: 1987.

MENCL, V., HÁJEK M., OTÁHAL M., KADLECOVÁ E. *Křižovatky 20. století-světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*, vydalo Naše vojsko, Praha: 1990.

PACNER, K. *Osudové okamžiky Československa*, nakladatelství Albatros, Praha: 2001.

PAVLÍČEK, J. *České a Slovenské dějiny v kontextu evropských dějin 20. století*, Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010.

SOUTNER, O., HUBKA, P. *Osm a půl století v Plaské kotlině I. díl*. Plasy: Státní okresní archiv Plzeň-sever, 1996.

SOUTNER, O., HUBKA, P. *Osm a půl století v Plaské kotlině II. díl*. Plasy: Státní okresní archiv Plzeň-sever, 1997.

PALMA, J. *Památník osvobození v Plasích – po vzniku a tvůrčích osobností*, Plasy: 2005.

Almanach Gymnázia Plasy, vydalo Gymnázium Plasy: 2005.

6.3 Seznam internetových zdrojů

Britské listy, deník o všem o čem se v Čechách moc nemluví

URL:<<http://www.blisty.cz/art/17905.html>>citace 2012-04-04

Oficiální stránky města Plasy

URL:<<http://www.plasy.cz/mesto-plasy>>citace 2012-04-03

Totalita.cz - server, který mapuje události totalitního režimu v letech 1945-1989

URL:<http://www.totalita.cz/volby/volby_1946.php> citace 2012-04.03

URL:<http://www.totalita.cz/60/60_01.php> citace 2012-03-16

URL:<<http://www.totalita.cz/1968/1968.php>>citace 2012-03-16

7. OBRÁZKOVÁ PŘÍLOHA

Obrázek č. 1. Letecký snímek Plas z roku 2007
Foto: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Plasy>

Obrázek č. 2. Pohled na Plasy
Foto: Lucie Kinclová, 2012.

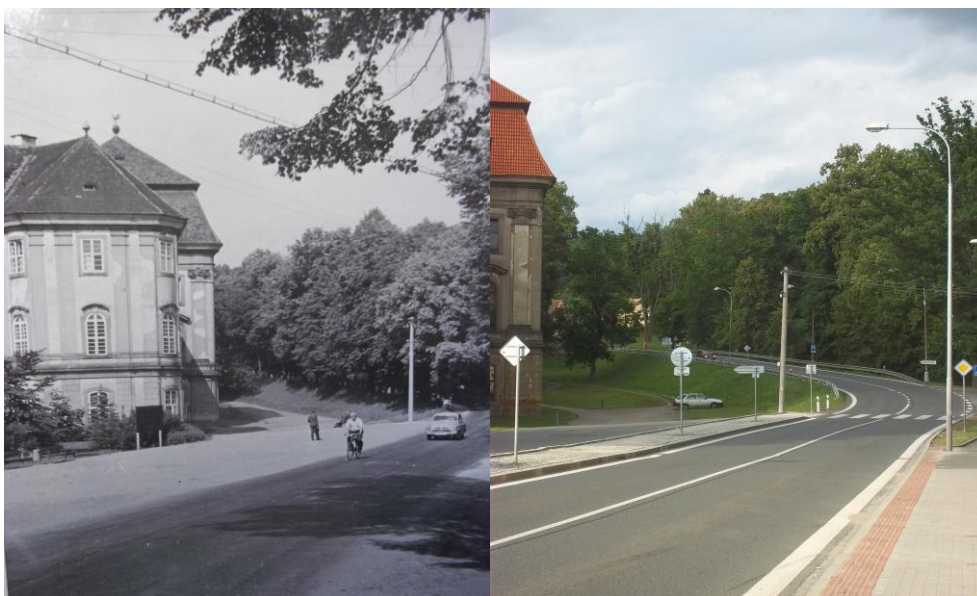
Obrázek č. 3. Plasy v roce 1957

Foto: SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958-1965. *Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl*, 1958 - 1965, vypracoval Jan Mrkvička, str. 319.

Obrázek č. 4. Plasy v rocen 1959.

Foto: SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958 - 1965. *Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl*, 1958 - 1965, vypracoval Jan Mrkvička, str. 319.

Obrázek č. 5. Hlavní ulice v letech 1960 (vlevo) a v roce 2012 (vpravo)

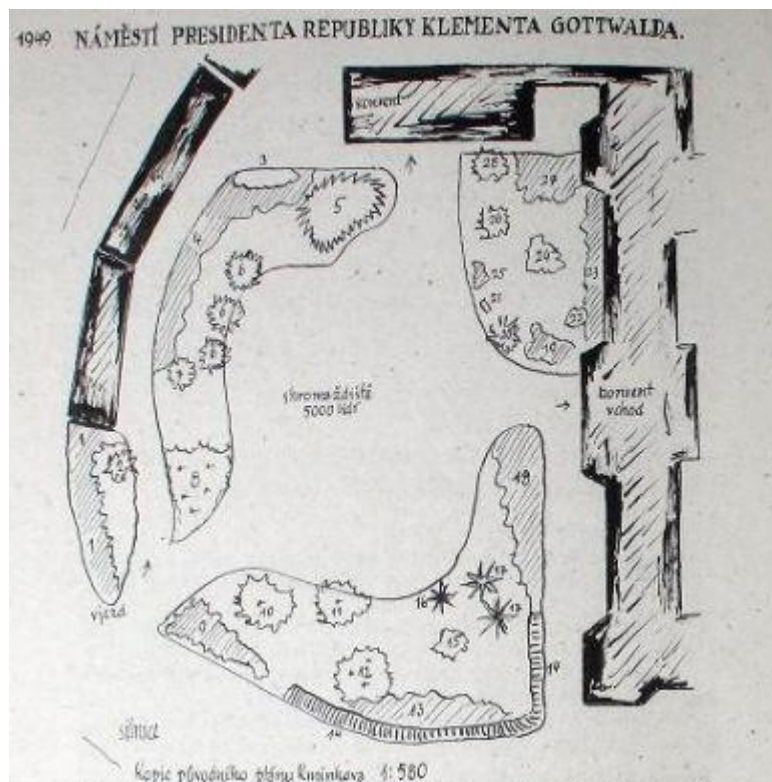
Foto: levá část - SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958 - 1965. *Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl*, 1958 - 1965, vypracoval Jan Mrkvička, str. 169.

pravá část - Lucie Kinclová, 2012.

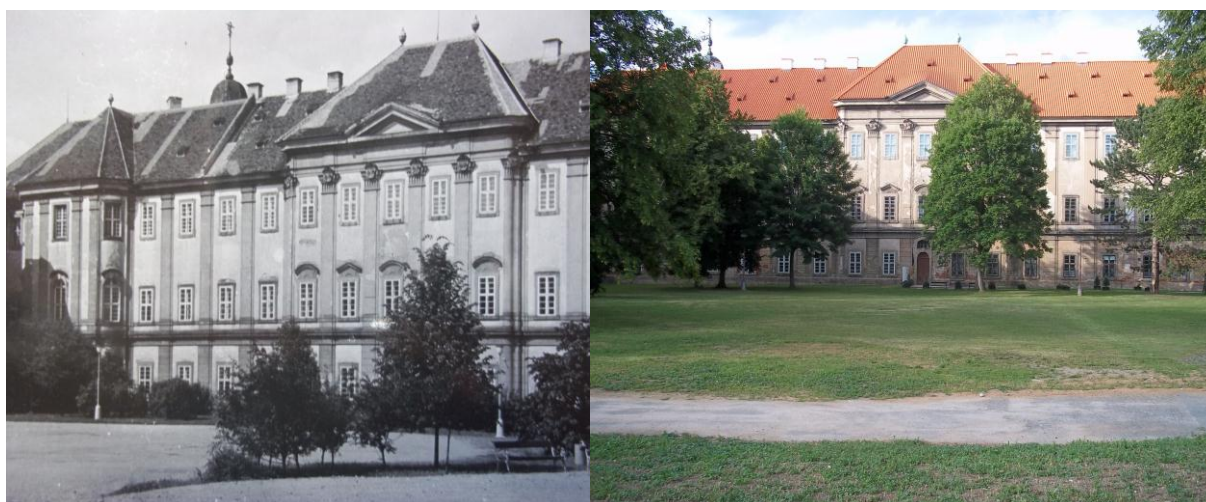
Obrázek č. 6. Radnice v roce 1958 (vlevo), radnice v roce 2012(vpravo)

Foto: levá část - SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958-1965. *Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl*, 1958-1965, vypracoval Jan Mrkvička, str. 12. Pravá část- Lucie Kinclová, 2012.

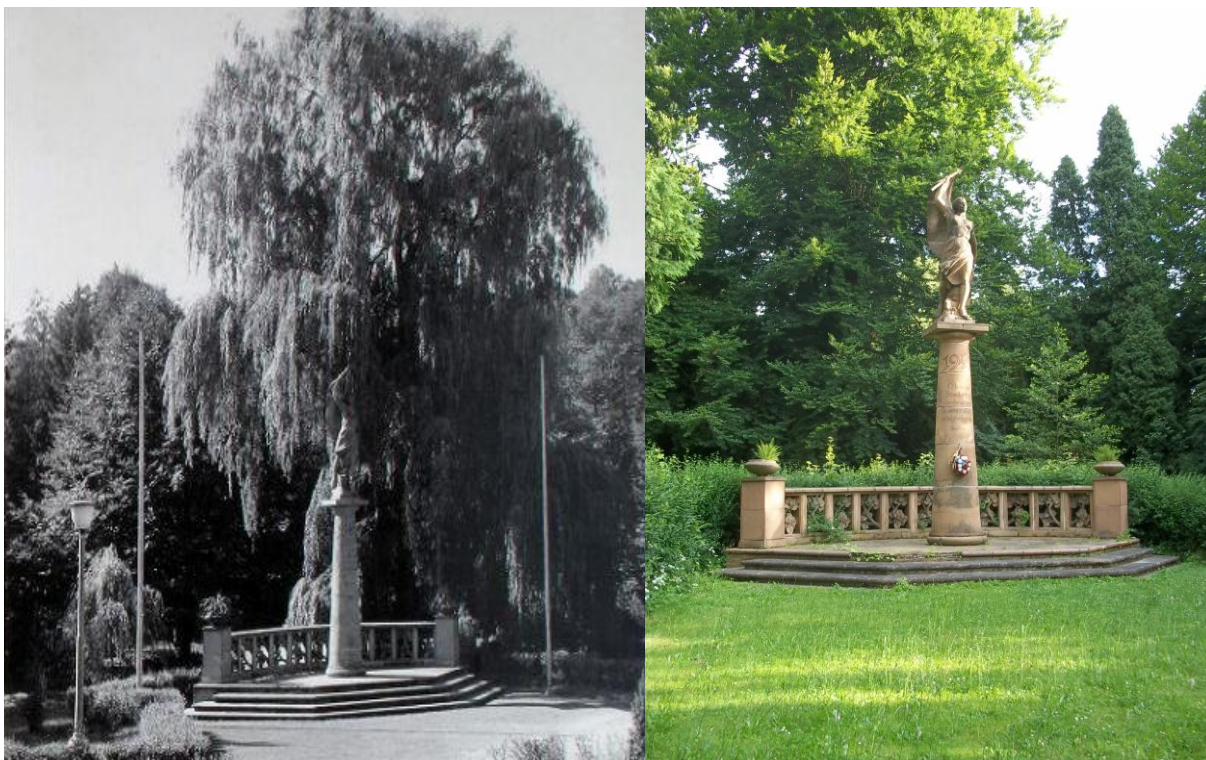
Obrázek č.7. Plán náměstí K. Gottwalda

Foto: SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1945-1957. *Kronika obce Plas, I. díl, 1945-1957, vypracoval Rudolf Soukup, str. 92.*

Obrázek č. 8. Náměstí K. Gottwalda v roce 1960 (vlevo) a v roce 2012 (vpravo)

Foto: levá část- SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958-1965. *Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl, 1958-1965, vypracoval Jan Mrkvička, str.199*
Pravá část- Lucie Kinclová, 2012

Obrázek č.9. Památník osvobození z roku 1966 (vlevo) a v roce 2012 (vpravo)
 Foto: levá část - Soka Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1966-1968. *Kronika Plasy okres Plzeň-sever, III. díl, 1966-1968, vypracoval Jan Mrkvička, str.*
 Pravá část - Lucie Kinclová, 2012.

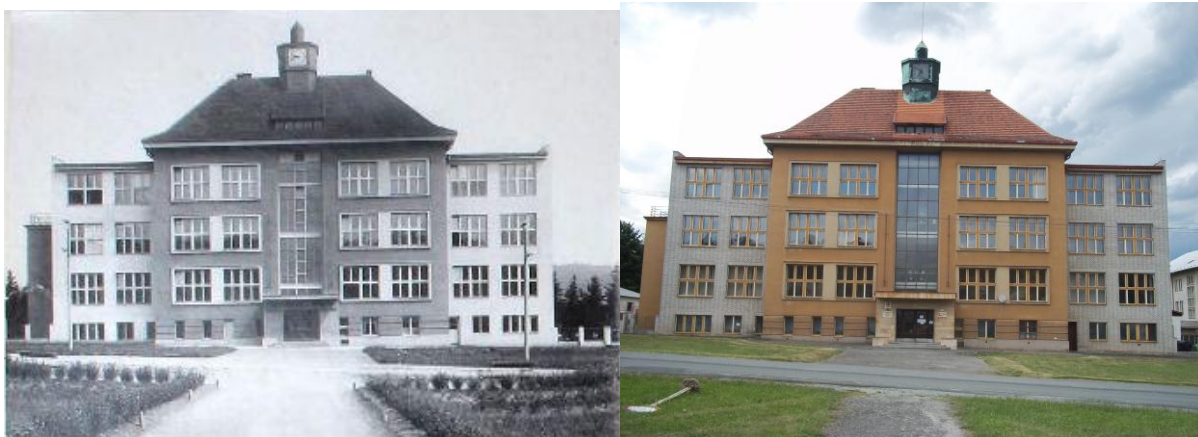
Obrázek č. 10. Detail sochy ženy na památníku (vlevo), detail nápisu na památníku (vpravo)
 Foto: Lucie Kinclová, 2012

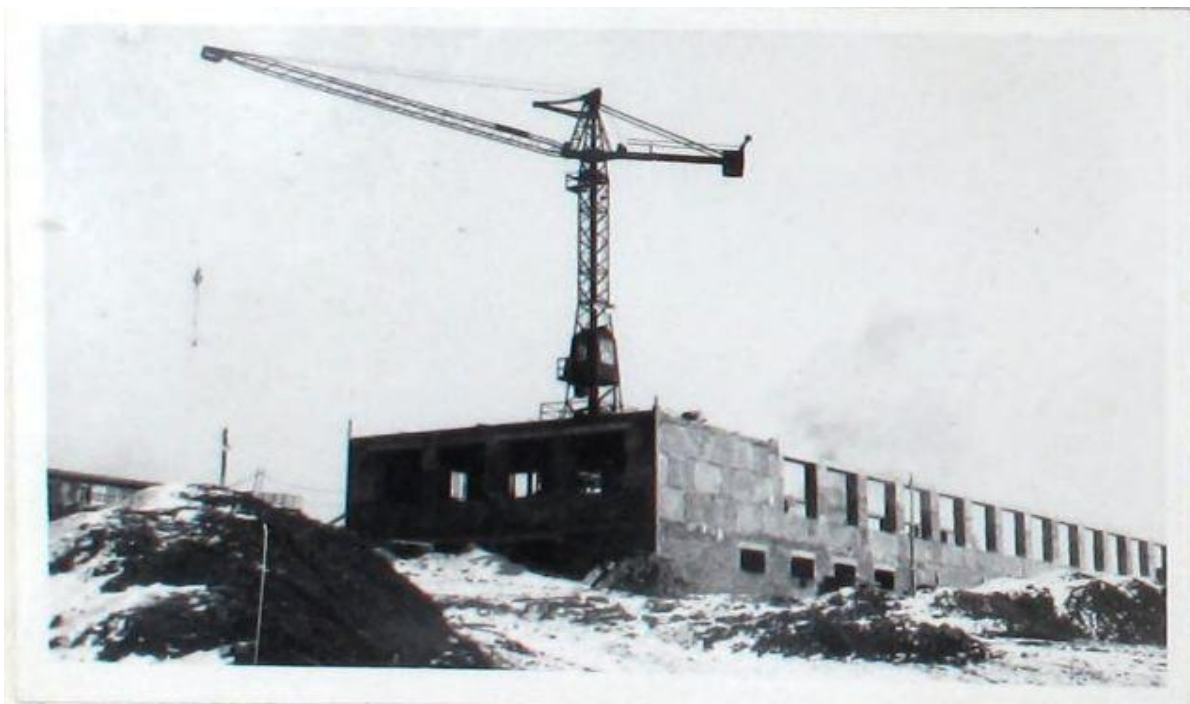
Obrázek č. 11 Památník ukončení války na Velké Louce s nápisem: *Zde ukončila v roce 1945 svoji bojovou cestu sovětská armád.*
Foto: Lucie Kinclová, 2012

Obrázek č. 12. Areál Velká louka
Foto: Lucie Kinclová, 2012

Obrázek č. 13. Střední odborná škola v roce 1960 (vlevo) a v roce 2012 (vpravo)
Foto: levá část- SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958-1965. *Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl*, 1958-1965, vypracoval Jan Mrkvička, str. 282
Pravá část- Lucie Kinclová, 2012

Obrázek č. 14. Stavba školy (dnešní Gymnázium) v roce 1960
Foto: SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958-1965. *Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl*, 1958-1965, vypracoval Jan Mrkvička, str. 142.

Obrázek č. 15. Slavnostní otevření školy v roce 1962

Foto: SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958-1965. *Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl*, 1958-1965, vypracoval Jan Mrkvička, str. 348.

Obrázek č. 16. Nově postavená škola v roce 1962

Foto: SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958-1965. *Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl*, 1958-1965, vypracoval Jan Mrkvička, str. 429.

Obrázek č. 17. Gymnázium v Plasích dnes
Foto: Lucie Kinclová, 2012

Obrázek č. 18. První abiturienti
Foto: Lucie Kinclová, 2012

Obrázek č. 19. Oslava 1. Máje ve městě (r.1960)

Foto: SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958 - 1965. *Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl*, 1958 - 1965, vypracoval Jan Mrkvička, str. 189,

Obrázek č. 20. Oslava 1. Máje ve městě 2. (r.1960)

Foto: SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958 - 1965. *Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl*, 1958 - 1965, vypracoval Jan Mrkvička, str. 189.

Obrázek č. 21. Svátek práce (1970)

SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1968 - 1971.
Kronika Plasy okres Plzeň-sever, IV. díl, 1968-1971, vypracoval Jan Mrkvička, str.205.

Obrázek č. 22. Lampionový průvod (1970)

Foto: SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1968 - 1971.
Kronika Plasy okres Plzeň-sever, IV. díl, 1968 - 1971, vypracoval Jan Mrkvička, str.107.

Obrázek č. 23. Generál Volkovič na návštěvě v Plasích v roce 1965

Foto: SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1968-1971. *Kronika Plasy okres Plzeň-sever, IV. díl*, 1968 - 1971, vypracoval Jan Mrkvička, str. 215.

Obrázek č. 24. Generál Vasilenko se svou dcerou na návštěvě města v roce 1971

Foto: SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1968-1971. *Kronika Plasy okres Plzeň-sever, IV. díl*, 1968 - 1971, vypracoval Jan Mrkvička, str. 285.

Obrázek č. 25. Stavba pekárny v roce 1963

Foto: SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958-1965.

Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl, 1958-1965, vypracoval Jan Mrkvička, str. 405.

Obrázek č. 26. Stavba přehrady v roce 1966

Foto: SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1966-1968. *Kronika Plasy okres Plzeň-sever, III. díl, 1966-1968, vypracoval Jan Mrkvička, str. 26*

Obrázek č. 27. Pionýrský tábor Máj v roce 1969

Foto: SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1968-1971. *Kronika Plasy okres Plzeň-sever, IV. díl, 1968-1971*, vypracoval Jan Mrkvička, str.144.

Obrázek č. 28. Plaská pouť v roce 1967

Foto: SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1966-1968. *Kronika Plasy okres Plzeň-sever, III. díl, 1966 - 1968*, vypracoval Jan Mrkvička, str. 119.

Obrázek č. 29. Komunální služby, na fotografii Stanislav Kincl

Foto: SokA Plzeň- sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1958-1965. *Kronika Plasy, obec Plasy, II. díl, 1958-1965, vypracoval Jan Mrkvička, str.335*

Obrázek č. 30. Vítání občánků v roce 1989, na fotografii rodina Kinclova

Foto: SokA Plzeň - sever se sídlem v Plasích. Fond: Místní národní výbor Plasy 1979 - 1989. *Kronika Plasy okres Plzeň-sever, VI. díl, 1979 - 1989, vypracoval Oldřich Soutner*